BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURULU
KARARI

Karar Tarihi : 20.05.2020
Karar No : 2020/İK-SRD/154

Gündem Konusu : Görüş Alınması (Mobil Çağrı Sonlandırma Pazar Analizi)

KARAR : Sektörel Rekabet Dairesi Başkanlığının hazırladığı takrir ve ekleri incelenmiştir.

Mobil Çağrı Sonlandırma Pazarına yönelik olarak hazırlanan ve Takrir Ek-1'de yer alan "Kamuoyu Görüşlerinin Alınmasına İlişkin Pazar Analizi Dokümanı"nın, 27.11.2012 tarihli ve 28480 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Pazar Analizi Yönetmeliği'nin "Pazar analizi süreci" başlıklı 5'inci maddesinin beşinci fıkrasının (ç) bendinde yer alan; *"(5) Kurum pazar analizlerini yürütürken: … ç) 1 (Bir) aydan az olmamak üzere belirlenecek bir süre zarfında Rekabet Kurumu ve kamuoyu görüşlerine başvurur ve bu görüşleri Kurumun internet sitesinde yayımlayabilir."* hükmüne istinaden;

1. Görüşü alınmak üzere Rekabet Kurumu'na gönderilmesi,

2. Kamuoyu görüşüne başvurulmasını teminen **1 (bir) ay** süre ile Kurumumuz internet sayfasında yayımlanması

hususlarına karar verilmiştir.

PAZAR ANALİZİ ÇALIŞMALARI

MOBİL ÇAĞRI SONLANDIRMA PAZARI

Kamuoyu Görüşü
Alınmasına İlişkin Doküman

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

Mayıs 2020, ANKARA

Ref: 2020.T.EU2014M2.1

İÇİNDEKİLER

1 GİRİŞ 1

2 RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMETLER 4

2.1 Mobil Çağrı Sonlandırma Hizmeti 4

3 İLGİLİ PAZAR TANIMI 8

3.1 Pazarda Hizmet Sunan İşletmeciler 9

3.2 İlgili Ürün/Hizmet Pazarı 10

3.2.1 2G, 3G ve 4.5G Şebekeler 11

3.2.2 Ses ve Görüntülü Arama Hizmetleri 12

3.2.3 SMS ve MMS Hizmetleri 15

3.3 Toptan Pazarın Tanımlanması 18

3.3.1 Talep Yönlü İkame 18

3.3.2 Arz Yönlü İkame 27

3.4 İlgili Coğrafi Pazar 29

4 İLGİLİ PAZARDA DÜZENLEME GEREKSİNİMİ 30

4.1 Birinci Kriter 30

4.2 İkinci Kriter 31

4.3 Üçüncü Kriter 32

5 REKABET SEVİYESİ ANALİZİ 34

5.1 Pazar Payı 34

5.2 Potansiyel Rekabetin Olmaması 35

5.3 Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü 36

5.4 Dengeleyici Alıcı Gücünün Düşüklüğü veya Olmaması 37

6 ETKİN PİYASA GÜCÜNE SAHİP İŞLETMECİLERİN BELİRLENMESİ 39

7 EPG'YE SAHİP İŞLETMECİLERE GETİRİLECEK YÜKÜMLÜLÜKLER 40

7.1 Arabağlantı Sağlama Yükümlülüğü 41

7.2 Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğü 42

7.3 Şeffaflık Yükümlülüğü 44

7.4 Referans Arabağlantı Teklifleri Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü 45

7.5 Tarife Kontrolüne Tabi Olma Yükümlülüğü 47

7.6 Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü 52

7.7 Ortak Yerleşim Yükümlülüğü 53

8 SONUÇ 55

EK: SORU FORMU 57

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Şebekeler Arasındaki Arabağlantı 5
Şekil 2: Genel Hatlarıyla Mobil Çağrı Sonlandırma Hizmeti 5
Şekil 3: Mobil Hat Aboneleri Sayısı ve Kullanım Yaygınlığı 11
Şekil 4: Mobil Şebeke İşletmecilerinin Toplam Trafikleri (Milyar Dakika) 13
Şekil 5: Yönlere Göre Mobil Trafik Dağılımı (%) 13
Şekil 6: Mobil İşletmecilerin Hizmet Bazında Gelir Dağılımı (%) 14
Şekil 7: Mobil Genişbant Yaygınlığı (%, Aralık 2018) 14
Şekil 8: Dönemler itibariyle SMS ve MMS miktarları (milyon adet) 16
Şekil 9: Abone Başına SMS Sayıları (Aylık, adet) 16
Şekil 10: 3G ve 4.5G Abone sayısı ve cepten-bilgisayardan internet kullanan kişi sayısı 22
Şekil 11: Mobil cepten internet kullanıcı sayısı ve kullanım miktarları (Tbyte) 23
Şekil 12: Mobil internet kullanıcılarının aylık ortalama kullanım miktarları (Gbyte) 23
Şekil 13: Dünya çapında gönderilen mesaj tipi ve adedi (SMS-OTT) 24
Şekil 14: Yıllar İtibariyle Uygulanan Mobil Sonlandırma Ücretleri (Ses) 49
Şekil 15: Yıllar İtibariyle Uygulanan SMS Sonlandırma Ücretleri 49

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: OTT uygulamalarının ülkelere göre yaygınlık oranları 25

1 GİRİŞ

Türkiye'de mevcut düzenleyici çerçeve, Kurumumuzun ilgili elektronik haberleşme pazarlarında etkin piyasa gücüne (EPG) sahip işletmecileri belirlemesini gerektirmektedir. Bu amaçla, ilgili mevzuata uygun şekilde ilgili piyasaların tanımlanması ve bu piyasalara ilişkin piyasa analizlerinin yapılarak, ilgili piyasalarda etkin rekabetin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkemizde mobil çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin son pazar analizi 2017 yılında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dördüncü tur pazar analizi kapsamında alınan 19.04.2017 tarihli ve 2017/DK-SRD/131 sayılı Kurul Kararı ile 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'nun 6'ncı maddesinin (ö) bendi ve 7'nci maddesininin üçüncü fıkrası, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası ile aynı Yönetmeliğin 14'üncü maddesi hükmü çerçevesinde; 2017.T.EU2014M2.3 Referans Numaralı Mobil Çağrı Sonlandırma Pazar Analizi Nihai Dokümanı'nın onaylanmasına karar verilmiştir. Söz konusu Kurul Kararı ile SMS/MMS sonlandırma hizmetinin, Kurul tarafından aksi yönde bir karar alınmaması halinde, deregüle edileceğine ilişkin olarak 1 yıllık geçiş süreci belirlenmiş, bu geçiş sürecinin 19.04.2018 tarihi itibariyle sona ereceği öngörülmüştür. Bu çerçevede;

- Mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil İletişim Hizmetleri A.Ş. (TT Mobil), Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. (Turkcell) ve Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. (Vodafone) ile bildirim veya kullanım hakkı kapsamında yetkilendirilerek uydu haberleşme hizmeti sunan Küresel Mobil Uydu Haberleşme Sistemi (Global Mobile Personal Communications by Satellite, GMPCS) işletmecileri ile kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sonlandırma hizmetini sunabilen Sanal Mobil Şebeke Hizmeti (SMŞH) işletmecileri, mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip işletmeciler olarak değerlendirilmiş;
- Bu çerçevede TT Mobil, Turkcell ile Vodafone'un;
    - Arabağlantı sağlama yükümlülüğüne,
    - Ayrım gözetmeme yükümlülüğüne;
    - Şeffaflık yükümlülüğüne,
    - Referans arabağlantı teklifleri hazırlama ve yayımlama yükümlülüğüne,
    - Tarife kontrolüne tabi olma (maliyet esaslı tarife belirleme) yükümlülüğüne,
    - Hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğüne ve

  - Ortak yerleşim yükümlülüğüne

  tabi olmaları;

- Mobil şebeke işletmecileri dışında mobil elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren ve yukarıda yer verilen bildirim veya kullanım hakkı kapsamında yetkilendirilen diğer mobil işletmecilerin ise;
  - Arabağlantı sağlama yükümlülüğüne,
  - Ayrım gözetmeme yükümlülüğüne ve
  - Şeffaflık yükümlülüğüne

  tabi olmaları

hüküm altına alınmıştır. Geçiş sürecinin sonunda alınan 12.04.2018 tarihli ve 2018/DK-SRD/111 sayılı Kurul Kararı ile SMS/MMS sonlandırma hizmetinin, 19.04.2017 tarihli ve 2017/DK-SRD/131 sayılı Kurul Kararı ile onaylanarak yürürlüğe giren Mobil Çağrı Sonlandırma Pazar Analizi kapsamında Kurumumuz tarafından belirlenen yükümlülükler çerçevesinde düzenlenmesine devam edilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

Beşinci tur pazar analizi çerçevesinde hazırlanan işbu kamuoyu görüşü alınmasına ilişkin doküman ile, en son 12.04.2018 tarihli ve 2018/DK-SRD/111 sayılı Kurul Kararı ile onaylanan mobil çağrı sonlandırma pazarının tekrar analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla kamuoyu görüşünün alınmasına ilişkin işbu doküman kapsamında genel olarak mobil çağrı sonlandırma hizmetlerine yönelik olarak pazar tanımı yapılmakta, ilgili pazarda düzenleme gereksinimi incelenmekte ve bu pazarın rekabet düzeyi hakkında yapılan değerlendirmeler neticesinde EPG'ye sahip işletmecinin/işletmecilerin tespit edilmesi halinde söz konusu işletmeciye/işletmecilere ilişkin yükümlülüklere yer verilmektedir. Bu itibarla ilerleyen bölümlerde sırasıyla aşağıdaki konulara değinilmektedir:

- 2'nci bölümde; mobil çağrı sonlandırma hizmetinin tanımı ile ilgili değerlendirmeler yer almaktadır.
- 3'üncü bölümde; mobil çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin olarak ilgili pazarın tanımlanması hakkında bilgiler verilmekte olup konuya ilişkin talep ve arz yönlü değerlendirmeler yapılmaktadır.
- 4'üncü bölümde; mobil çağrı sonlandırma pazarında düzenlenme gereksinimi, gerek Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 7'nci maddesinde gerekse de Avrupa Komisyonu'nun

2007 ve 2014 yıllarında yayımlanan Tavsiye Kararlarında belirtilen üçlü kriter testi kapsamında değerlendirilmektedir.

- 5'inci bölümde; ilgili pazardaki rekabet seviyesinin analizi yapılmaktadır.
- 6'ncı bölümde; ilgili pazarda EPG'ye sahip olan işletmeciler belirlenmektedir.
- 7'nci bölümde; ilgili pazara ilişkin olarak yapılan analiz neticesinde EPG'ye sahip olduğu tespit edilen işletmecilere getirilen yükümlülüklere yer verilmektedir.
- Sonuç bölümünde; EPG'ye sahip işletmeciler ve anılan işletmecilere getirilen yükümlülükler belirtilmektedir.

Kamuoyu görüşünün alınmasına ilişkin süre **…….** tarihinde başlayacak olup, bu dokümanda yer alan değerlendirmelere yönelik yorumlar ve öneriler **…….** tarihine kadar yazılı olarak ve e-posta ile aşağıda belirtilen adreslere iletilebilecektir.

Yapılan değerlendirmelerle ilgili olarak her türlü yorum ve öneriye açık olunmakla birlikte, pazar analizi çalışmalarında geri dönüşlerden azami şekilde istifade edilebilmesi için her bir yorumun veya önerinin dokümanda yer alan ilgili soru numarası referans gösterilerek yazılması gerekmektedir. Soruların cevaplanması aşamasında karşılaşılacak tereddütlerin açığa kavuşturulması için aşağıda irtibat bilgileri yer alan personel ile irtibat kurulabilir.

Adres	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Eskişehir Yolu 10. Km No:276 Çankaya/Ankara
E-posta	srdbilgi@btk.gov.tr

Alınan yorum ve önerilerin analiz edilmesini müteakip Kurumumuz, mobil çağrı sonlandırma pazarına ilişkin değerlendirmelerini gözden geçirecek ve kamuoyu görüşlerini de içeren bir rapor yayımlayacaktır. İdari işlemlerin açıklığı gereği, söz konusu raporda görüş gönderen tarafların isimleri de yer alacaktır. Bu bakımdan, gönderilecek cevaplarda tarafların gizli kalmasını istedikleri ticari sır niteliğindeki kısımların belirtilmesinde fayda görülmektedir.

2 RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMETLER

2.1 Mobil Çağrı Sonlandırma Hizmeti

Genel anlamda herhangi bir elektronik haberleşme şebekesine bağlı olan bir kullanıcının diğer elektronik haberleşme şebekelerine bağlı kullanıcılar ile iletişim kurabilmesi için söz konusu iki şebekenin birbirleriyle arabağlantısının bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla, mobil haberleşme pazarında işletmecilerin çağrı sonlandırma hizmetini verebilmeleri için çağrıyı başlatan işletmecinin şebekesi ile bir arabağlantı noktasının kurulması gerekmektedir. 05.11.2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu (EHK)'nda 'arabağlantı' kavramı, *"bir işletmecinin kullanıcılarının aynı veya diğer bir işletmecinin kullanıcılarıyla irtibatının veya başka bir işletmeci tarafından sunulan hizmetlere erişiminin sağlanmasını teminen aynı veya farklı bir işletmeci tarafından kullanılan elektronik haberleşme şebekelerinin birbirlerine fiziksel ve mantıksal olarak bağlantısı"* olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü üzere, mobil iletişimin tam olarak tesis edilebilmesi, başlatılan bir çağrının, aranan abonenin ait olduğu şebekeye bağlı olarak şebekeler arasında sağlanan arabağlantı ile diğer bir mobil işletmeci şebekesinde sonlanmasına bağlıdır.

Mobil şebekelerde sunulan çağrı sonlandırma (arabağlantı) hizmetleri kapsamında yer alan hizmetler, aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

- Mobil şebekelerden başlatılarak mobil şebekelerde sonlandırılan çağrılar
- Sabit şebekelerden başlatılarak mobil şebekelerde sonlandırılan çağrılar

Söz konusu çağrılara ilişkin olarak Şekil 1'de basit anlamda farklı mobil şebekeler arasındaki arabağlantı gösterilmektedir. Bu kapsamda, (A) şebekesinde başlayan bir çağrı, (A) ve (B) şebekesi arasında kurulmuş olan trafik değişim (arabağlantı) noktasından geçerek (B) şebekesine ulaşmakta, yani sonlanmaktadır.

Şekil 1: Şebekeler Arasındaki Arabağlantı

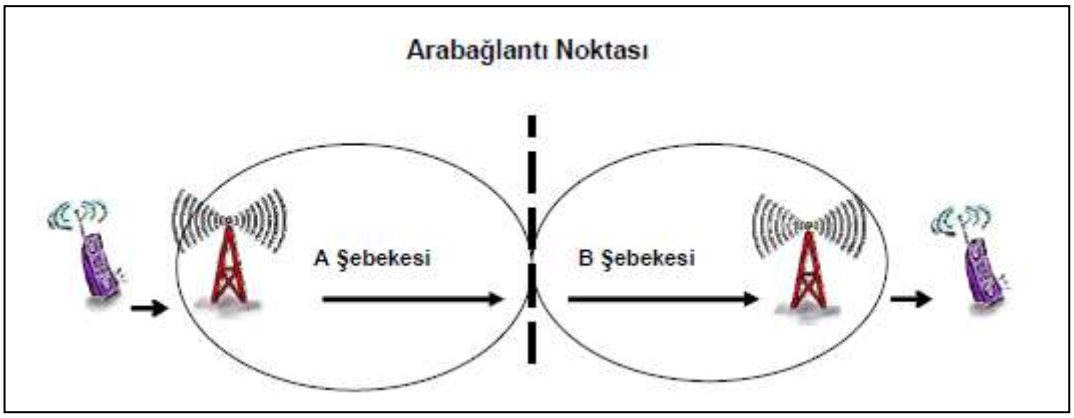

Mobil şebekelerde sunulan sonlandırma hizmeti, çağrının santralden son kullanıcının mobil telefonuna (müşteri ekipmanına) kadar taşınması suretiyle gerçekleşmektedir. Şekil 2'de görüldüğü üzere, sabit veya mobil şebekeden mobil şebekeye doğru başlatılan herhangi bir çağrı, çağrıyı başlatan (A) işletmecisinin şebekesinden (B) işletmecisinin şebekesine teslim edilerek (B) işletmecisi tarafından sonlandırılmaktadır.

Şekil 2: Genel Hatlarıyla Mobil Çağrı Sonlandırma Hizmeti

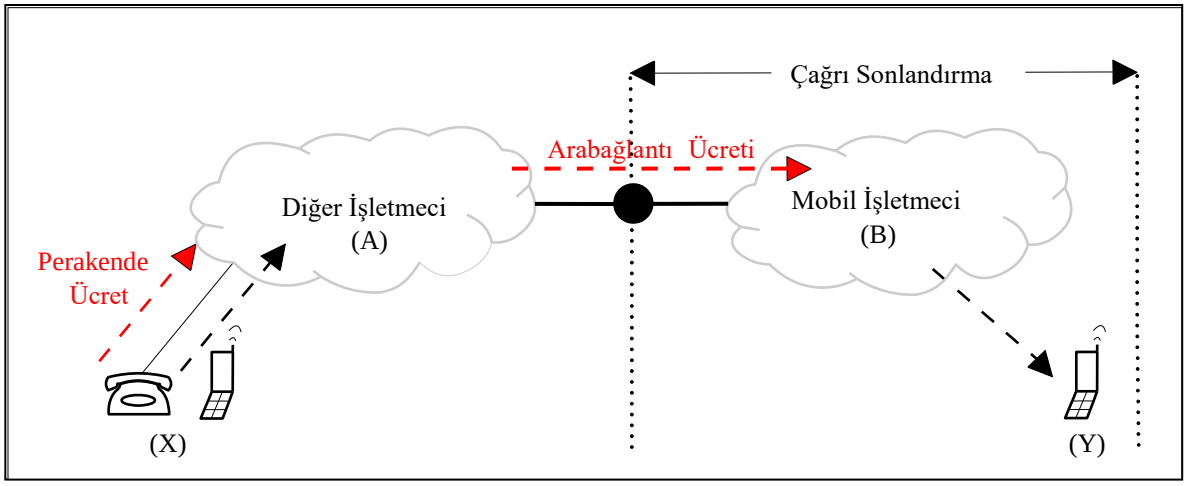

Tüm şebeke işletmecileri, hem iç kullanıma hem de dış kullanıma yönelik olarak çağrı sonlandırma hizmeti sunmaktadır. Çağrının iç kullanıma yönelik sonlandırılması, aynı işletmeciye ait aboneler arasında gerçekleşen çağrının işletmecinin kendi şebekesi aracılığıyla, aranan abonenin mobil telefonuna (müşteri ekipmanına) kadar taşınması suretiyle gerçekleşmektedir. Çağrı sonlandırma hizmetinin dış kullanıma yönelik sunumu ise hizmetin şebeke işletmecisi tarafından kendisi ile arabağlantı yapmış olan bir başka işletmeciye

sunulmasını ifade etmektedir. Hizmetin dış kullanıma yönelik sunumu, başlatılan çağrının bir trafik değişim noktasından itibaren taşınmasını gerektirmektedir. Örneğin; (A) şebekesine bağlı (X) kullanıcısının (B) şebekesindeki (Y) kullanıcısını aradığı durumda (B) işletmecisinin (A) işletmecisine çağrı sonlandırma hizmeti vermesi gerekmektedir.

Dolayısıyla, işletmecilerin kullanıcılarına sundukları elektronik haberleşme hizmetlerinin, trafiğin birden fazla şebeke üzerinden geçmesini gerektirdiği durumlarda farklı şebekeler arasında çağrının oluşturulabilmesi için işletmecilerin birbirlerine çağrı sonlandırma hizmetini vermesi gereklidir. Aksi takdirde, çağrı sonlandırma hizmetinin mevcut olmadığı bir pazarda kullanıcılar sadece kendilerinin bağlı olduğu şebekede bulunan aboneler ile görüşme yapmak zorunda kalacaktır. Bir başka ifadeyle kullanıcıların farklı işletmecilerin şebekelerine bağlı olan diğer kullanıcıları aramaları mümkün olmayacaktır. Bu durum ise genel anlamda kişilerin istedikleri kişilerle haberleşme özgürlüklerinin kısıtlanması ve öncelikle şebeke büyüklükleri ve abone sayıları gibi kriterler bakımından küçük olan işletmecilerin pazardan dışlanmalarına yol açması gibi sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla, işletmecilerin birbirleriyle rekabet edebilmeleri, makul koşullarda birbirlerinden karşılıklı olarak çağrı sonlandırma hizmetini alabilmelerine bağlıdır.

Çağrı sonlandırma hizmetinin verilebilmesini teminen gerekli arabağlantının sağlanmasının önemi, özellikle mobil şebekeler üzerinden sunulan hizmetlerde arayan taraf öder prensibinin[1] genel kabul görmesi ile ortaya çıkmaktadır. Arabağlantı hizmetleri kapsamında bir işletmecinin diğer bir mobil işletmecinin şebekesine bağlı kullanıcılara ulaşmak üzere ilettiği çağrının söz konusu mobil işletmecinin şebekesine teslim edildiği ana kadarki süreçte sahip olduğu kontrol, çağrıların mobil işletmecinin şebekesine teslim edildiği noktadan itibaren söz konusu mobil işletmecinin eline geçmektedir. Dolayısıyla, arayan taraf öder prensibi gereğince çağrıyı sonlandıran mobil işletmeci çağrının kendi şebekesinde tam ve güvenilir bir şekilde tamamlanabilmesi, başka bir ifadeyle çağrının kendi müşterisine iletilmesi karşılığında çağrıyı gönderen/başlatan taraftan sonlandırma ücreti almaktadır.

Dolayısıyla, işbu doküman kapsamında değerlendirilen hizmetler, aboneler arasında karşılıklı iletişimin sağlanması amacı ile alınması/sunulması gerekli olan mobil çağrı sonlandırma hizmetleridir. Söz konusu hizmetlerin perakende düzeyde hizmet alan abone ya da kullanıcılar

[1] Calling party pays (CPP).

yerine işletmecilerin birbirlerine sunulması, bu hizmetlerin toptan düzeydeki hizmetler olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu düzeydeki ayrımın ilgili piyasa tanımı çerçevesindeki sınırları belirlemede önemli bir etken olacağı düşünülmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmelere göre; işbu pazar analizi dokümanı kapsamında değerlendirilen mobil çağrı sonlandırma hizmeti, toptan düzeyde bir hizmeti ifade etmekte olup herhangi bir işletmeci şebekesinden başlatılan bir çağrının, aranan tarafın abonesi olduğu mobil işletmecinin santralinden teslim alınarak söz konusu abonenin mobil telefonuna (müşteri ekipmanına) kadar taşınması hizmetidir.

Soru 1

Mobil çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin yapılmış olan tanıma ve hizmetin temel özelliklerine ilişkin değerlendirmelere katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleriyle birlikte detaylı bir şekilde ifade ediniz.

3 İLGİLİ PAZAR TANIMI

İlgili pazarın tanımlanması, pazara ilişkin rekabetçi kısıtların sistematik biçimde ifade edilmesi ve pazar analizi sürecinde yer alan sonraki aşamalara temel teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır.

EHK'nin 3'üncü maddesinde ve Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesinde 'ilgili pazar', *"ülkenin tümünde veya bir bölümünde sunulmakta olan belirli bir elektronik haberleşme hizmeti ve onunla yüksek derecede ikame edilebilen diğer elektronik haberleşme hizmetlerinden oluşan pazar"* olarak ifade edilmektedir. Bu itibarla, ilgili pazar kapsamında ele alınacak ürün/hizmetlerin, hem coğrafi boyut hem de söz konusu pazarı teşkil edebilecek ürün/hizmetlerin ikame edilebilirliği temelinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

İkame edilebilirlik, üreticilere ve/veya tüketicilere göre ürünlerin birbirlerinin yerine geçebilmelerinin ölçütüdür. Bu kapsamda talep açısından ikame edilebilirlikte, ürünlerin alıcıların gözünde ikame edilebilir olması gerekmektedir. Arz açısından ise ilgili ürünü veya bu ürüne yakın ikame bir başka ürünü üreten ya da üretim olanaklarını kolaylıkla bu ürünleri üretmek için kullanabilen işletmeciler değerlendirilmektedir.

Arz ve talep ikamesinin değerlendirilmesi aşamasında, uygulanabilir olduğu durumlarda varsayımsal tekel testi de dâhil olmak üzere, çeşitli yöntemler göz önünde bulundurulmaktadır. Varsayımsal tekel testi kapsamında, varsayımsal tekel niteliğindeki bir işletmecinin "geçici olmayan, küçük fakat belirgin bir fiyat artışı"[2] uygulaması durumunda eğer müşterileri diğer ikame ürünleri tercih ediyorsa o ikame ürünlerin de ürün grubuna dâhil edilmesi gerekmektedir. Varsayımsal tekelin, fiyatları artıramayacağı fiyat düzeyinde bu analiz sona erdirilir. İlgili pazar, bu şekilde sınırları çizilen en dar ürün grubundan oluşmaktadır.[3]

Varsayımsal tekel testi, diğer tüm iktisadi varsayımlar gibi oldukça idealize edilmiş koşulları sembolize etmektedir. Dolayısıyla bu bölümde mobil çağrı sonlandırma pazarının tanımı, öncelikle çağrı sonlandırma hizmetlerine yönelik yapılacak talep ve arz yönlü ikame kavramlarına dayanılarak ele alınmaktadır. İlgili pazarın tanımlanmasında ikinci aşama olan

[2] İngilizce karşılığı "Small but Significant and Non-transitory Increase in Price (SSNIP)" olan varsayımsal tekel testi kapsamında genellikle yüzde beş ile on arasındaki fiyat artışları ifade edilmektedir.
[3] Horizontal Merger Guidelines, Ağustos 2010, U.S. Department of Justice and the Federal Trade Commission.

ilgili coğrafi pazarın tanımlanması aşamasında ise rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu coğrafi alanlar belirlenmeye çalışılmaktadır.

3.1 Pazarda Hizmet Sunan İşletmeciler

Farklı şebekeler arasındaki çağrıların temel unsurlarından birisi olan mobil çağrı sonlandırma hizmetleri mobil şebeke işletmecileri ile kullanım hakkı[4] veya bildirim[5] kapsamında yetkilendirilen diğer mobil işletmeciler tarafından verilebilmektedir. Ülkemizde hâlihazırda mobil çağrı sonlandırma pazarında üç farklı yetkilendirme kapsamında hizmet sunan ya da sunabilecek olan mobil işletmecilere aşağıda yer verilmektedir:

- GSM, UMTS/IMT-2000 ve LTE işletmecisi (mobil şebeke işletmecisi) olarak yetkilendirilen
    - TT Mobil İletişim Hizmetleri AŞ,
    - Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ ve
    - Vodafone Telekomünikasyon AŞ,
- Sanal Mobil Şebeke Hizmeti (SMŞH) işletmecileri,
- Küresel Mobil Uydu Haberleşme Sistemi (Global Mobile Personal Communications by Satellite, GMPCS) işletmecileri.

Mobil şebeke işletmecilerinin her biri, bir diğerine mobil çağrı sonlandırma hizmeti vermektedir. Bunun yanı sıra sabit elektronik haberleşme şebekesi işletmecisi olan Türk Telekomünikasyon A.Ş. (Türk Telekom) şebekesinden başlatılan çağrılar mobil şebekelerde sonlanabildiği için Türk Telekom da söz konusu işletmecilerden mobil çağrı sonlandırma hizmeti almaktadır. Ayrıca, Sabit Telefon Hizmetleri işletmecileri, SMŞH işletmecileri ve GMPCS işletmecileri gibi birçok işletmeci de mobil şebeke işletmecilerinden çağrı sonlandırma hizmeti almak durumundadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, mobil şebeke işletmecileri, mobil haberleşme hizmetleri pazarında sonlandırma hizmeti sunan yegâne işletmeciler olmayıp, mobil haberleşme

[4] Kullanım hakkı verilmesi yoluyla yapılan yetkilendirmeler kapsamında elektronik haberleşme hizmeti sunmak isteyen işletmecilere Kurum tarafından numara ve frekans gibi kıt kaynak tahsisi yapılmaktadır.
[5] İşletmecilerin sunmak istedikleri elektronik haberleşme hizmeti için numara ve frekans gibi kaynak tahsisine ihtiyaç duymamaları durumunda ise ilgili mevzuata uygun olarak Kurumun belirlediği usul ve esaslara uygun bildirimle birlikte yetkilendirme yapılmaktadır.

pazarında hizmet sunan SMŞH işletmecileri ile GMPCS işletmecileri tarafından da sonlandırma hizmeti verilmektedir. Bununla birlikte, mobil uydu haberleşme hizmeti sunan GMPCS işletmecilerinden farklı olarak, farklı tipteki SMŞH işletmecileri tarafından verilen sonlandırma hizmetinin kapsam ve seviyesi, ağırlayan işletmeci ile yapılan anlaşmaya bağlı olarak değişebilmektedir.

3.2 İlgili Ürün/Hizmet Pazarı

Daha önce de yer verildiği üzere, ilgili ürün/hizmet pazarı, fiyatları, kullanım amaçları ve işlevsel özellikleri ile rekabet koşulları veya arz-talep yapısı açısından birbirleriyle değiştirilebilir ya da ikame edilebilir ürün/hizmetleri ifade etmektedir. Dolayısıyla geçici olmayan küçük ama belirgin bir fiyat artışını temsil eden varsayımsal tekel testi ilgili ürün pazarının tespit edilmesinde işlevsellik sağlayacaktır. Bu kapsamda ilgili ürün pazarı, geleneksel anlamda, geçici olmayan küçük ama belirgin fiyat artışı testini geçen en küçük ürün grubu olarak tanımlanmıştır. Ancak Avrupa Komisyonunun benimsediği ve Kurumumuz mevzuatında yer alan ilgili ürün pazarı tanımında tüketiciler ya da hizmet sunan işletmeciler tarafından değiştirilebilir ya da ikame edilebilir olarak değerlendirilen tüm ürün ve hizmetlerin de ilgili ürün piyasasının içinde olduğu ve daha açıklayıcı bir tanımın kabul edildiği görülmektedir. Ayrıca, pazar tanımı yapılırken ürün ve hizmetler arasındaki ikame edilebilirliğin yanı sıra söz konusu ürün ve hizmetlerin birbirleriyle ilişkisi ile perakende ve toptan seviyede sunulan aynı hizmetler kümesinin birer unsuru olmaları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çerçevede kullanıcıların (toptan pazarlar için işletmecilerin) bir hizmet veya ürünü diğer bir hizmet veya ürünün yerine kullanabilme derecesi genel anlamda *talep yönlü ikame edilebilirlik* olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, ilgili ürün/hizmet pazarının belirlenebilmesini teminen yapılan talep yönlü ikame değerlendirmeleri kapsamında, geçici olmayan küçük ama belirgin fiyat artışını (%5-10) izleyen süreçte kullanıcıların bir bölümünün ilgili ürünün alternatiflerine yönelmesi talep yönlü ikame olarak adlandırılmaktadır. Bu tür bir fiyat artışıyla birlikte kullanıcılar için talebe konu olan ürün ya da hizmetler ilgili pazarın konusunu teşkil edecektir. Aynı ilgili pazar içerisinde oldukları düşünülen ikame ürünlerin birbirleriyle tam anlamıyla benzer olmaları da gerekmemektedir.

Bir pazarda *arz yönlü ikame* imkânının olması ise, o pazarda hizmet sunan herhangi bir firmanın verdiği hizmeti başka bir firmanın da sağlayabilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bir malın ya da hizmetin arz yönlü ikamesinin olabilmesi aynı malı ya da hizmeti sağlayan firmalar üzerinde rekabetçi etki meydana getiren önemli bir baskı unsurunun olması demektir.

İşbu bölümde, yukarıda yapılan açıklamalar paralelinde mobil şebeke altyapıları üzerinden sonlandırma hizmeti sunulan ürün/hizmetler, arz ve talep ikamesi kavramları çerçevesinde ele alınarak söz konusu ürün/hizmetlerin aynı pazar kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususlarına yer verilmektedir.

3.2.1 2G, 3G ve 4.5G Şebekeler

Ülkemizdeki 2G ve 3G abone sayıları ile yaygınlık (penetrasyon) oranlarına Şekil 3'te yer verilmektedir. Ülkemizde mobil abonelerin sayısı 2010 yılından itibaren artmakta olup 2019 yılının üçüncü çeyreğinde yaygınlık oranı %101,1'e yükselmiştir. Gelişen şebeke teknolojilerinin ve özellikle akıllı telefon kullanımının artmasının bir sonucu olarak, 2G abone sayısı yıllar itibariyle gittikçe azalmış, 3G'den yararlanan abone sayısı ise 4.5G şebekesinin kullanılmaya başlandığı 2016 yılına kadar artmıştır. 2016 yılının Nisan ayı itibariyle 4.5G şebekesinin kullanılmaya başlanmasıyla, bu sefer 3G'den yararlanan abone sayısının önemli ölçüde düşüş gösterdiği, 2016-2019 yılları arasında %47 gibi bir oranla 4.5G'nin kullanımının hızla arttığı gözlemlenmektedir.

Şekil 3: Mobil Hat Aboneleri Sayısı ve Kullanım Yaygınlığı

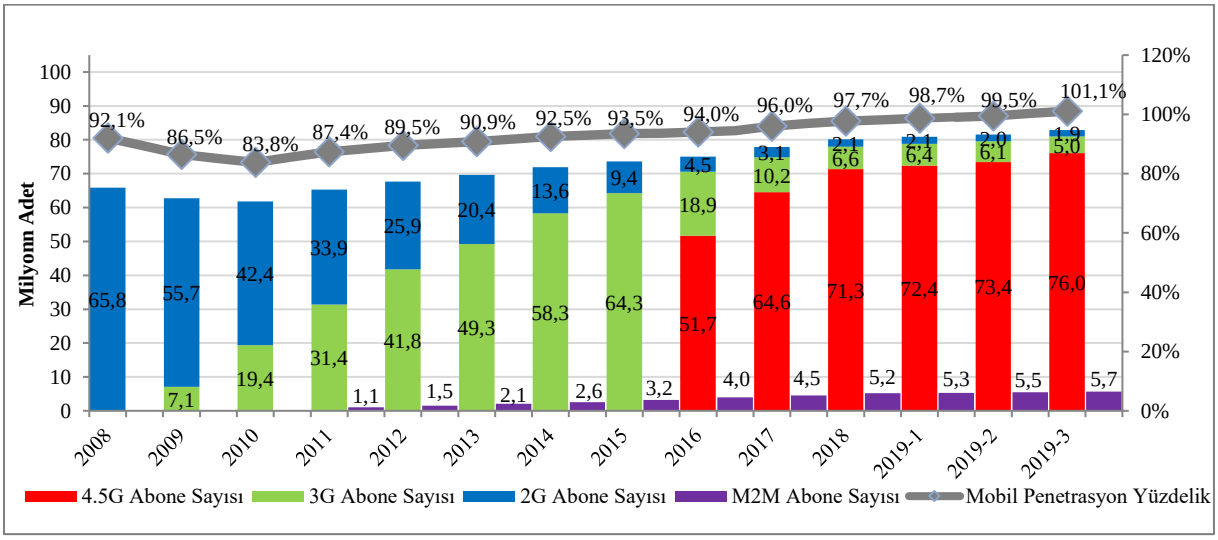

Kaynak: BTK

Gerek geleneksel (devre anahtarlamalı) gerekse de IP tabanlı hizmetlerin sunulabildiği teknolojilerin kullanıldığı 4.5G şebekeler üzerinden abonelere 3G ve 2G şebekelerin sunduğu hizmetlere nazaran daha yüksek hızlı/görüntülü data transferi sağlayan yeni ve çeşitli hizmetler sunulmaktadır. 2G, 3G ve 4.5G şebekelerinin, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesi çerçevesinde yapılacak pazar analizleri kapsamında benimsenen "teknolojik tarafsızlık" ilkesi gereğince, birlikte ele alınması uygun görülmektedir. Zira, ilgili ürün pazarının tanımlanmasında hizmetin hangi altyapıdan sunulduğundan ziyade, söz konusu hizmetin fonksiyonel ve ekonomik açıdan diğer hizmetler ile talep ve arz yönlü ikame imkanının incelenmesi esastır.

Bu itibarla ilgili pazar kapsamında "teknolojik tarafsızlık" ilkesi gereğince 2G, 3G ya da 4.5G şebekesi ayrımına gidilmeyerek söz konusu şebekeler birlikte ele alınacaktır.

Hâlihazırda, 2G, 3G ve 4.5G şebekeler üzerinden toptan seviyede sunulan mobil sonlandırma hizmetleri kapsamında, ses, görüntülü arama, SMS (Short Messaging Service, Kısa Mesaj Hizmeti) ve MMS (Multimedia Messaging Service, Çokluortam Mesaj Hizmeti) yer almaktadır. Anılan hizmetlere ilişkin olarak yapılan değerlendirmelere aşağıda yer verilmektedir.

3.2.2 Ses ve Görüntülü Arama Hizmetleri

Şekil 4'te, 2016 yılından itibaren mobil şebeke işletmecilerinin şebekelerinde ve toplamda gerçekleşen ses ve görüntülü arama trafik değerlerine yer verilmektedir. 2019 yılının üçüncü çeyreği itibariyle Vodafone ile Turkcell'in toplam trafik değerlerinin birbirine çok yakın gerçekleştiği görülmektedir. İşletmeci bazında bakıldığında 2016 yılının ilk çeyreğine kıyasla; Turkcell'in toplam trafiğinin yaklaşık 5 milyar dakika artarak 25,2 milyar dakikaya ulaştığını, Vodafone'un yaklaşık 4 milyar dakikayı bulan trafik artışı ile 2019 yılının üçüncü çeyreğinde 24,7 milyar dakikaya yaklaştığı, TT Mobil'in de 4 milyar dakikayı bulan bir trafik artışıyla toplamda 20 milyar dakikaya yakın ses ve görüntülü arama trafiğinin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda 2019 yılının üçüncü çeyreği itibariyle işletmecilerin trafiğe göre pazar payları TT Mobil, Vodafone ve Turkcell için sırasıyla %20,31, %24,74 ve %25,2'dir.

Şekil 4: Mobil Şebeke İşletmecilerinin Toplam Trafikleri (Milyar Dakika)

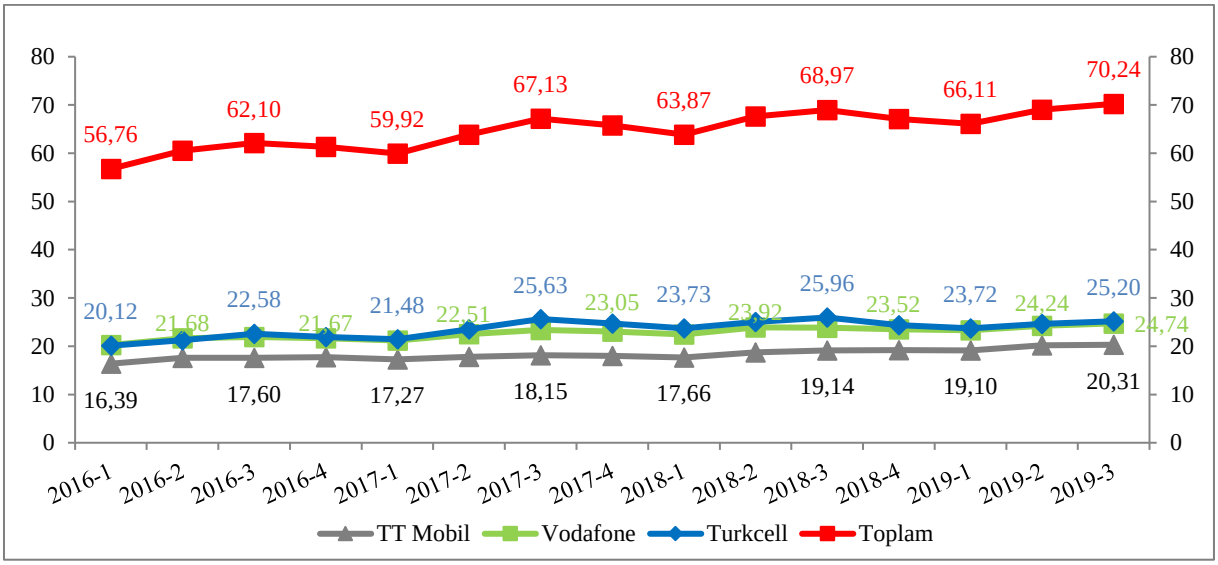

Kaynak: BTK

Şekil 5'te ise 2016 yılından itibaren gerçekleşen mobil trafiğin yönlere göre dağılımına yer verilmektedir. Bu kapsamda, toplam trafik içerisinde mobil şebeke işletmecilerinin kendi şebekelerinde gerçekleşen trafik son üç yılda 2,3 puan azalırken, diğer mobil işletmecilere yapılan aramalar aynı dönemde yaklaşık 3 puan artmıştır. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan mobil numara taşınabilirliği uygulaması ile birlikte işletmecilerce kurgulanan her yöne tarife paketlerinin abonelerce tercihinin de katkısıyla şebeke dışsallığının etkisinin oldukça azaldığı görülmektedir. Bu sebeple, diğer mobil işletmeciler yönüne yapılan aramalardaki artış, hem mobil pazardaki trafik yoğunlaşmasının şebeke içinden çıkarak diğer yönlere dağıldığına, hem de mobil pazarın rekabetçi dengeler açısından olumu bir seyir içerisinde olduğuna işaret ederken, mobil sonlandırma ücretlerinin düzenlenmesinin de önemini ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 5: Yönlere Göre Mobil Trafik Dağılımı (%)

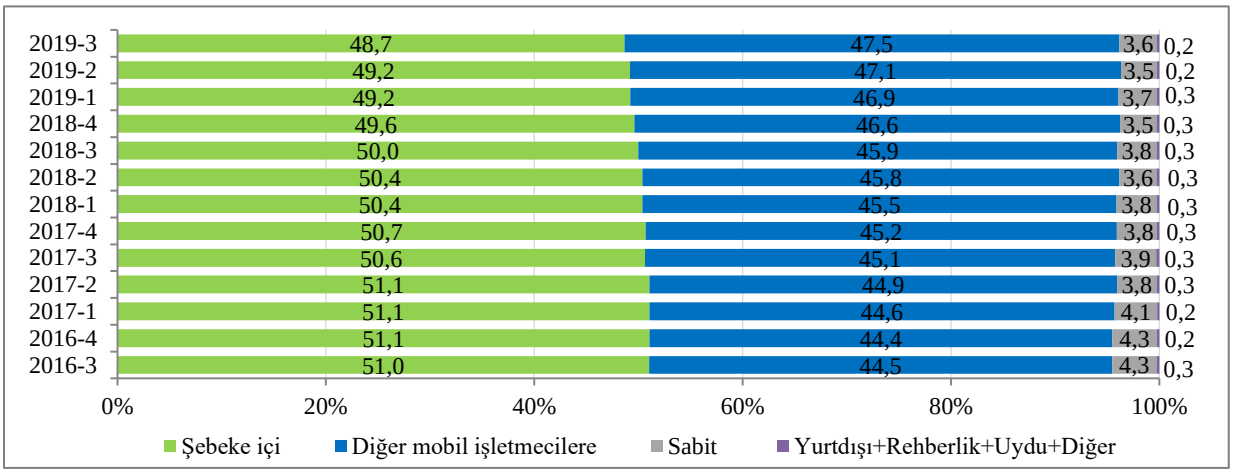

Kaynak: BTK

Ses/görüntülü arama hizmetinden elde edilen gelirler ise, 2018 yılına kadar mobil şebeke işletmecilerinin toplam gelirleri arasında %17,9'a gerilemiştir. Özellikle 2015 yılından sonra mobil işletmecilerin data gelirlerinin, toplam hizmet gelirleri arasındaki payı oldukça artarak 2018 yılı itibariyle %69 seviyesine ulaştığı görülmektedir (Şekil 6).

Şekil 6: Mobil İşletmecilerin Hizmet Bazında Gelir Dağılımı (%)

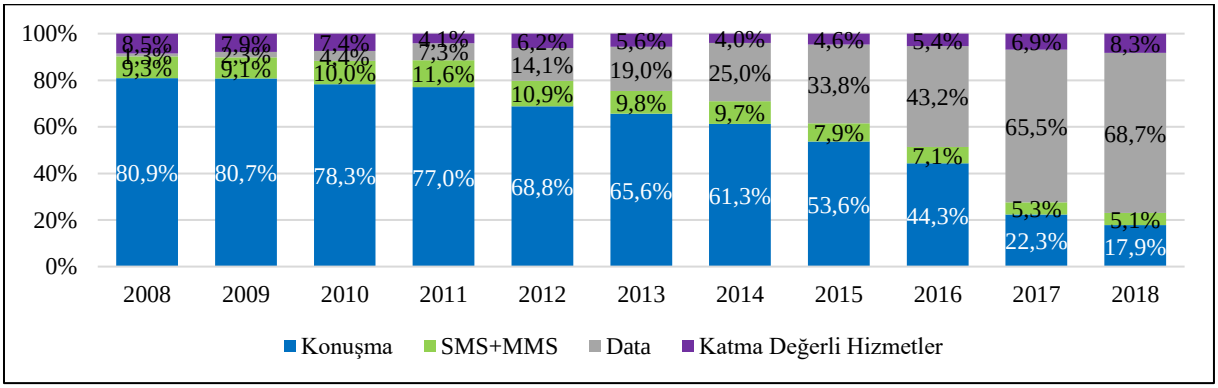

Kaynak: BTK

Ülkemizdeki 4.5G abone sayısındaki artış ile birlikte değerlendirildiğinde bu durum, her ne kadar ülkemizde mobil abonelerin data kullanımının oldukça arttığını gösterse de, Şekil 7'deki ülkelerin ve OECD genelinin %109,7 olan mobil genişbant internet yaygınlığı oranlarına bakıldığında, %75,1 oranıyla ülkemizin halen genişbant internet kullanımının gelişmekte olduğu söylenebilecektir. Bu çerçevede, ülkelerin 2018 yılı Aralık ayı istatistiklerine bakıldığında Japonya, Finlandiya gibi ülkelerin %150'nin üzerinde performans gösterdiği, ülkemizin ise Kolombiya, Macaristan, Meksika ve Portekiz'den sonraki beşinci en düşük mobil genişbant yaygınlık oranına sahip ülke olduğu görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7: Mobil Genişbant Yaygınlığı (%, Aralık 2018)

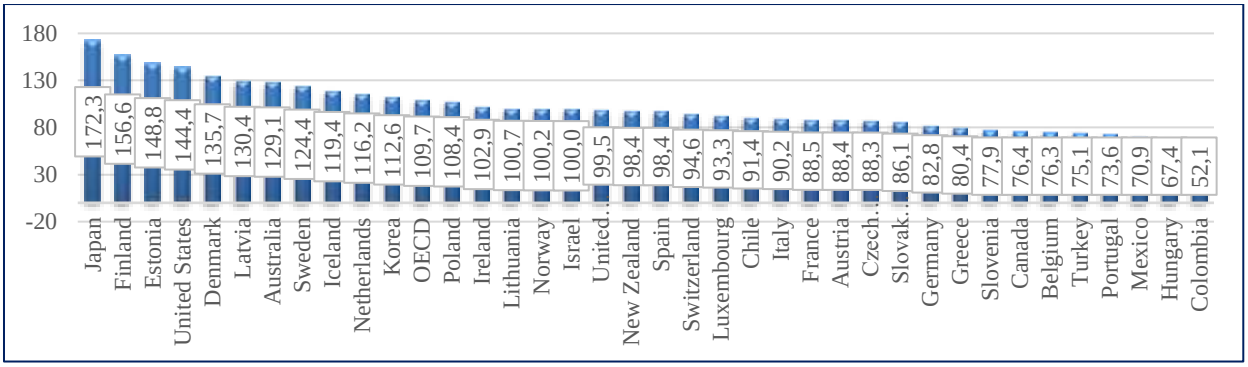

Kaynak: OECD genişbant portalı[6]

[6] OECD Geniş Portalı (https://www.oecd.org/sti/broadband/broadband-statistics/)

Talep yönlü ikame

3G ya da 4.5G altyapısı kullanılarak sunulan görüntülü arama hizmeti, ses hizmetine ek olarak sunulan bir hizmet olarak değerlendirilebilmektedir. Hâlihazırda mobil işletmeciler tarafından görüntülü arama için perakende seviyede herhangi bir tarife farklılığına gidilmemektedir. Bu çerçevede aboneler, söz konusu hizmeti destekleyen mobil cihazlar ile arama tercihlerini değiştirerek görüntülü arama seçeneğinden yararlanabilmektedir. Dolayısıyla görüntülü arama hizmeti ile sesli arama hizmeti arasında talep ikamesi olduğu değerlendirilmektedir.

Arz yönlü ikame

Görüntülü arama hizmetinin ücretinin varsayımsal tekelci bir işletmeci tarafından %5 ila %10 arasında artırılması durumunda, ülkemizde hizmet sunan mobil şebeke işletmecilerinin hepsinin 3G/4.5G lisansına sahip olması ve mobil şebeke işletmecileri tarafından mobil hizmetlerin aynı şebeke üzerinden sunulabiliyor olması nedeniyle, ücreti artan görüntülü arama hizmetinin sunumuna devam edilmesi mümkündür. Bu nedenle görüntülü arama hizmeti ile sesli arama hizmeti arasında arz ikamesinin de olduğu söylenebilecektir.

Bu itibarla, ilgili pazar kapsamında görüntülü arama hizmeti sesli arama hizmeti ile birlikte aynı ilgili pazar içerisinde değerlendirilmektedir.

3.2.3 SMS ve MMS Hizmetleri

Ülkemizde gerçekleşen SMS/MMS sayısına bakıldığında; gönderilen SMS sayısının 2016 yılının üçüncü çeyreğinde 25,7 milyar seviyesindeyken, 2019 yılının üçüncü çeyreğinde 15,5 milyar seviyesine düştüğü görülmektedir (Şekil 8). Bir başka deyişle, son üç yılda ülkemizde gönderilen SMS sayısında yaklaşık %35 oranında bir azalma yaşanmıştır. Genel olarak SMS sayısındaki düşüş, 2018 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren hız kazanmıştır. SMS sayısına göre oldukça düşük seyreden MMS sayısı 2019 yılının üçüncü çeyreği itibariyle 10,1 milyon seviyesinde gerçekleşmiştir. Son üç yılda MMS sayısında yaşanan azalma yaklaşık olarak %60 oranında gerçekleşmiştir.

Şekil 8: Dönemler itibariyle SMS ve MMS miktarları (milyon adet)

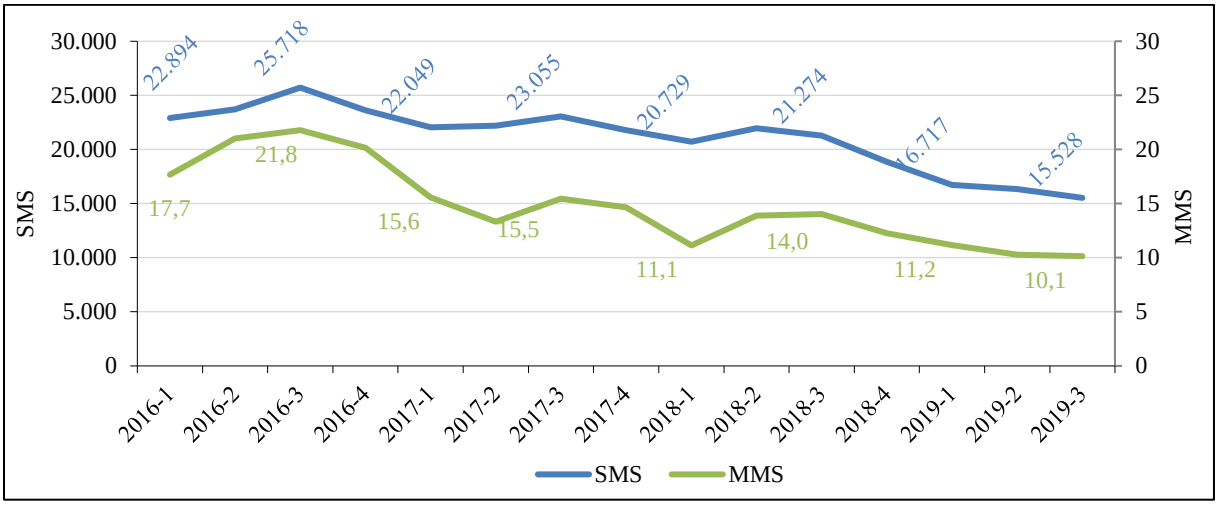

Kaynak: BTK

Son beş yılda, aboneler tarafından gönderilen aylık ortalama SMS sayısında yarıya yakın düşüş gerçekleşmiştir (Şekil 9).

Şekil 9: Abone Başına SMS Sayıları (Aylık, adet)

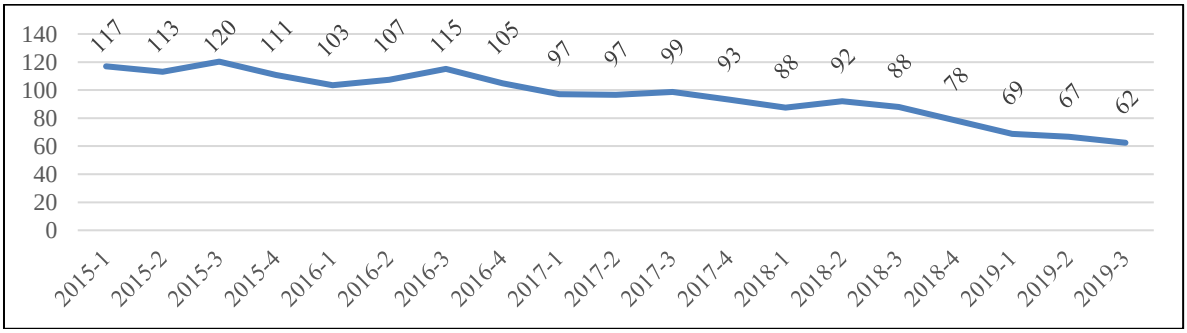

Kaynak: BTK

Şekil 6'dan görüldüğü üzere, SMS ve MMS gelirlerinin işletmecilerin toplam gelirleri içindeki payı da yıllar itibariyle azalmaktadır. 2016 yılında mobil şebeke işletmecilerinin toplam gelirlerinin %7,1'i SMS ve MMS gelirlerinden oluşurken, 2018 yılında bu oran 2 puanlık bir düşüşle %5,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Talep yönlü ikame

Son kullanıcılar, mobil şebekelerden sunulan hizmetlerin genellikle birlikte (bundle) satılmaları nedeniyle hem ses hem de SMS/MMS hizmetlerine erişim sağlamış olmaktadırlar. Perakende seviyede talep ikamesi açısından ses ve SMS/MMS hizmetleri birlikte değerlendirildiğinde,

SMS hizmetinde fonksiyonellik açısından haberleşmenin yazma ile mümkün olması, arama hizmetinde ise ses/konuşma ile haberleşmenin gerçekleştirilebilmesi; ayrıca, SMS hizmetinde harf tuşlayarak daha uzun sürede gerçekleştirilen bilgi aktarımının, arama hizmetinde iletilmek istenilenin sözcükler ile daha hızlı yapılması, her iki hizmeti fonksiyonellik açısından birbirinden farklılaştırmaktadır.

Fonksiyonelliğin yanı sıra, ses hizmeti ile SMS'in mobil işletmeciler tarafından sunumu sırasında da teknolojik farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, kısa mesaj başına sınırlı sayıda karakter (160 alfanümerik karakter) taşınabilmektedir. Ayrıca ses hizmetinin aksine, gönderilen SMS'ler depolanarak şebekeler arasında iletilmekte ve gerçek zamanlı iletilmediklerinden gecikmeler yaşanabilmektedir. Dolayısıyla örneğin uzun ve canlı *(real time)* konuşma yapmak için son kullanıcılar, söz konusu hizmetlerin özelliklerindeki anılan farklılıklar nedeniyle, SMS yerine ses hizmetlerini kullanmayı tercih edebilir. Bu itibarla bu hizmetler arasında tam anlamıyla bir ikame ilişkisinden bahsedilmesi mümkün olmayıp, söz konusu hizmetlerin daha ziyade birbirlerini tamamlayıcı hizmetler oldukları düşünülmektedir.

Bu açıklamalar her ne kadar ses ve SMS hizmetlerinin farklı pazarları teşkil ettikleri kanaatini uyandırsa da, en nihayetinde söz konusu hizmetlerin sonlandırılmasına ilişkin piyasa başarısızlıklarının toptan seviyede potansiyel olarak aynı olmaları, tek bir mobil işletmeciden birlikte sunulabiliyor olmaları ve hem perakende hem de toptan seviyede sunulan aynı mobil hizmetler kümesinin birer unsuru olmaları nedeniyle, ses ve SMS'in birlikte aynı ilgili pazar içerisinde ele alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Söz konusu bakış açısı, AB Komisyonu tarafından da benimsenmektedir.[7]

SMS gönderimi ile karşılaştırıldığında gelişmekte olan bir hizmet olarak değerlendirilebilen MMS hizmetinin de SMS'e benzer şekilde bir data aktarımının söz konusu olması gibi benzer özellikler taşıması nedeniyle SMS'e yakın bir hizmet olduğu; dolayısıyla, birlikte aynı ilgili pazar kapsamında değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Dolayısıyla, işbu pazar analizi dokümanı kapsamında perakende ve toptan seviyede aynı mobil işletmeci tarafından ve bir bütün halinde sunulması mümkün olan ses, görüntülü arama, SMS ve MMS hizmetleri mobil çağrı sonlandırma hizmetleri olarak ele alınmaktadır.

[7] Commission Staff Working Document, *Explanatory Note on 2007/879/EC Commission Recommendation on Relevant Martkets*, (SEC (2007) 1483 Final), sf. 42.

Arz yönlü ikame

Belirli bir hizmette yapılan varsayımsal (geçici olmayan küçük ama belirgin) fiyat artışına karşılık; yeterli kapasiteye ve donanıma sahip bir mobil işletmeci tarafından söz konusu hizmetin arzına devam edilebilecektir. Yukarıda yer verilen ürün/hizmetler kümesinin aynı mobil şebeke kapsamında sunuluyor olması nedeniyle önemli bir yatırımı gerektirmeden ya da göreceli olarak çok kısa bir zaman dilimi içerisinde mevcut mobil şebeke işletmecileri tarafından anılan hizmetlerin sunumunun söz konusu olması, arz yönlü ikame olanağının olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, mobil işletmecilerin hizmetleri ayrı ayrı değil de bir hizmetler kümesi halinde birlikte sunulabiliyor olmaları, tek tek hizmetler arasındaki arz yönlü ikame olasılığını azaltmaktadır.

Sonuç olarak; işbu pazar analizi dokümanı kapsamında yapılan arz ve talep yönlü değerlendirmeler neticesinde, aynı mobil işletmeci tarafından ve bir bütün halinde sunulması mümkün olan ses, görüntülü arama ve SMS/MMS hizmetlerinin mobil çağrı sonlandırma hizmetleri olarak aynı ilgili pazarda yer aldığı değerlendirilmektedir.

3.3 Toptan Pazarın Tanımlanması

Önceki bölümde yapılan açıklamalar çerçevesinde hangi hizmetlerin mobil çağrı sonlandırma hizmeti kapsamında değerlendirildiğinin belirlenmesinin akabinde bu bölümde mobil çağrı sonlandırma hizmetlerinin toptan-perakende seviyedeki talep yönlü ve arz yönlü ikame derecesine ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir.

3.3.1 Talep Yönlü İkame

- ***Toptan seviyede talep ikamesi***

Bilindiği üzere, mobil numaraya yapılan bir çağrı teknik olarak ancak o numaranın bağlı olduğu mobil şebekede sonlandırılabilir. Başka bir ifadeyle, belirli bir kullanıcıya yapılan bir çağrı, başka bir kullanıcıya yapılan çağrıya ikame olamamaktadır. Bugünkü teknoloji ile bir çağrıyı başka bir şebeke üzerinden başlatmak mümkünken, başka bir şebekede sonlandırmak mümkün değildir. Bunun doğal bir sonucu olarak, mobil çağrı sonlandırma pazarında talep ikamesine ilişkin söz konusu olan kısıt toptan seviyede ortaya çıkmakta, mobil işletmecilerden hizmet alan

tüm işletmeciler toptan seviyede bu hizmetin yerine konulabilecek başka bir hizmetten yararlanamamaktadır. Dolayısıyla özellikle arayan taraf öder prensibi çerçevesinde işletmecilerin mobil çağrı sonlandırma ücretlerini rekabetçi düzeyde belirlemelerine yönelik toptan düzeyde doğrudan bir rekabetçi kısıtın varlığından söz edilememektedir. Teknik açıdan söz konusu olan bu durum ilgili ürün pazarının tespitinde toptan düzeydeki talep ikamesinin ölçülmesini teminen varsayımsal tekel testinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli zeminin oluşamamasına neden olmaktadır.

Bu bakımdan mobil çağrı sonlandırma hizmetlerine yönelik toptan seviyede talep yönlü ikame imkânının bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

Soru 2
Toptan seviyede talep yönlü ikamenin olmadığı görüşüne katılıyor musunuz? Değerlendirmenizi gerekçeli biçimde açıklayınız.

- ***Perakende seviyede talep ikamesi***

Toptan pazarlardaki rekabet durumu, ilgili perakende pazarlardaki ürün ve/veya hizmetler üzerindeki rekabetçi baskıdan etkilenmektedir. 2G, 3G ve 4.5G şebekeleri üzerinden sunulmakta olan ve yukarıda yer verilen her bir mobil çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin olarak toptan seviyede talep yönlü ikame imkânı bulunmazken sonlandırma ücretlerinin rekabetçi hale gelmesi için işletmeci üzerinde perakende seviyede dolaylı olarak baskı yaratabilecek çeşitli uygulamalar mevcuttur. Başka bir ifadeyle, perakende seviyede çeşitli uygulamaların mümkün olması, toptan seviyedeki sonlandırma ücretlerinin üzerinde etkili olabilmektedir. Bu uygulamalar mobil işletmecinin çağrı sonlandırma ücretini yükseltmesini belirli ölçüde sınırlayabilmektedir. Söz konusu dolaylı etkilere örnek olarak abonelerin arayan/aranan numara, şebeke işletmecisi ve ücretler hakkında bilgi sahibi olması ve alternatif olabilecek yöntemlerin kullanımı gibi hususlar gösterilebilmektedir.

Bu kapsamda, *abonenin bilgi sahibi olması*; söz konusu abonenin hangi şebekeyi aradığını ya da SMS veya MMS gönderdiğini veya uygulanan çağrı sonlandırma ücretinin ne düzeyde olduğunu bilmesi durumudur. Bu hususta bilgi sahibi olmanın önemi, çağrıyı başlatan işletmeci tarafından ödenen genellikle perakende tarifelere yansıtılan çağrı sonlandırma ücretinin çağrıyı yapan son kullanıcılardan tahsil edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak genellikle abonelerin

çağrı sonlandırma ücret seviyeleri hakkında bilgi sahibi olmadığı ya da bu ücretlerin seviyeleri hakkında bilgi sahibi olmaları halinde dahi gerek "arayan taraf öder" prensibi gerekse de aboneler tarafından tercih edilebilen 'her yöne' kurgulu konuşma paketleri çerçevesinde aranan abonelerin işletmecisi üzerinde büyük bir baskı unsuru oluşturmayacağı değerlendirilmektedir. Toptan sonlandırma ücretleri üzerinde bir diğer baskı unsuru olarak nitelendirilebilecek perakende seviyedeki *alternatif yöntemler* aşağıda sıralanmaktadır:

- *Sabit şebekede yer alan bir numaranın aranması ya da SMS/MMS gönderilmesi;*

Mobil numaraya yapılacak herhangi bir arama yerine, söz konusu tarafa ulaşılabilecek şekilde sabit şebekede yer alan bir numaranın aranması ya da söz konusu sabit numaraya SMS/MMS gönderilmesi mümkün olmakla birlikte, ülkemizde gelinen durum itibariyle mobil telefonların kullanım yaygınlığının da etkisiyle söz konusu alternatifin mobil sonlandırma ücretleri üzerinde ciddi bir baskı unsuru oluşturmayacağı değerlendirilmektedir.

- *Sabit bir telefondan mobil şebekedeki bir numaranın aranması ya da SMS/MMS gönderilmesi veya başka bir mobil şebekeden diğer bir mobil şebekenin aranması yerine mobil şebeke içi arama yapılması ya da SMS/MMS gönderilmesi;*

Sabit bir telefondan mobil şebekedeki bir numaranın aranması ya da SMS/MMS gönderilmesi veya başka bir mobil şebekeden diğer bir mobil şebekenin aranması yerine, mobil şebeke içi çağrı yapılması ya da sabit şebekede yer alan bir numaraya çağrı bırakılması alternatiflerinin, çağrıyı sonlandıran tarafın sonlandırma gelirinde azalmaya sebep olabilmesi nedeniyle çağrıyı sonlandıran mobil işletmecinin davranışlarını sınırlandırma ihtimali bulunduğu düşünülmektedir.

- *Karşı tarafın aramasını sağlamak amacıyla diğer numaraya cevapsız çağrı bırakılması veya planlanandan daha kısa görüşme gerçekleştirilmesi;*

Bu alternatifin de karşı tarafın aramasını sağlamak amacıyla diğer numaraya cevapsız çağrı bırakan ya da planlanandan daha kısa görüşme gerçekleştiren abonelerin sayısına ya da uygulamanın yaygınlığına bağlı olarak mobil sonlandırma ücretleri üzerinde sınırlı bir baskı unsuru oluşturacağı değerlendirilmektedir.

- *Arayan tarafın SIM kartını geçici bir süre için değiştirmesi ya da birden fazla SIM kart kullanımına uygun mobil telefon kullanması;*

Mobil numara taşınabilirliği uygulamasının ve akabinde işletmecilerce lanse edilen her yöne konuşma paketlerinin ve çoklu satış tarife paketlerinin yaygın olarak kullanımı ile çoğu birden fazla hatta sahip olan aboneler tarafından hat iptalleri yapılmıştır. Tek hat kullanımı yüksek olmakla birlikte, halen birden fazla SIM kart kullanımına uygun mobil telefon çeşitleri ile aboneler, aranan şebekeye bağlı olarak mobil şebeke içi çağrı yapabilmektedir. Ancak bu durumun mobil sonlandırma ücretleri üzerinde ciddi bir baskı unsuru oluşturmayacağı değerlendirilmektedir.

Sonlandırma ücretleri üzerinde baskı unsuru olarak nitelendirilebilecek yukarıda sayılan perakende seviyedeki alternatif yolların bazı kısıtları ya da aboneler üzerinde ek maliyetleri bulunmaktadır. Örneğin, sabit bir hattı arayabilmek için aranan tarafın sabit şebeke abonesi olması, söz konusu abonenin o an itibarıyla aboneliğinin olduğu noktada bulunması ya da sabit bir telefonla kendisine erişebiliyor olması gerekmektedir. SIM kartını değiştirmek suretiyle şebeke içi arama yapmak durumunda ise abonenin ikinci ve hatta üçüncü bir hatta sahip olması gerekmektedir ki bu hatlar için tercih edilen tarife paketleri kapsamında istenilebilen sabit ücretlerin ya da her yıl aboneler tarafından ödenmesi gereken telsiz kullanım ücretlerinin abone için maliyetli olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, daha önce de yer verildiği üzere, numara taşınabilirliği uygulamasının başlamasıyla birlikte birden fazla hatta sahip olan abonelerce hat iptallerinin söz konusu olduğu bilinmektedir. Bunun dışında, mobil numara taşınabilirliği ile şebekeler arası geçişin kolay olması ve ayrıca günümüzde her yöne tarifelerin ve çoklu hizmet tarife paketlerinin yaygınlaşması nedeniyle söz konusu baskıların çağrı sonlandırma ücretleri üzerinde neden olabilecekleri dolaylı rekabetçi etkiler oldukça sınırlı hale gelmiştir.

- *İnternet tabanlı uygulamaların (Over the Top, OTT hizmetlerinin)[8] kullanılması;*

Bu başlık altında internet tabanlı uygulamaların kullanılmasının mobil çağrı sonlandırma ücretleri üzerindeki olası etkileri hakkında bir değerlendirme yapmadan önce, ülkemizdeki mobil genişbant[9] abone sayısı, kullanım miktarı, işletmecilerin data gelirlerinin payı gibi yer yer tekrar mahiyetinde olabilecek ülkemiz göstergelerine yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

[8] BEREC tarafından hazırlanan Ocak 2016 tarihli OTT Raporu'nda (BEREC Report on OTT Services) OTT hizmetleri, *"internet üzerinden son kullanıcılara sağlanan bir içerik, hizmet ya da bir uygulama"* olarak tanımlanmaktadır.

[9] İşbu dokümanda 'mobil genişbant' ve 'mobil internet' ifadeleri birbirlerine ikame ifadeler olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3'te de anlatıldığı üzere, ülkemizde 3G ve 4.5G aboneliklerle birlikte mobil internet kullanan abone sayısında artış gerçekleşmektedir. Şöyle ki; 2015 yılında 64,3 milyon adet olan 3G abone sayısı, 2019 yılının üçüncü çeyreğinde 5 milyona düşerken, 2G abone sayısı ise 1,9 milyon adet seviyesine düşmüştür. 4,5G abone sayısı ise 2016 yılında 51,7 milyon adet iken, 2019 yılının üçüncü çeyreğinde 76 milyon adete yükselmiştir.

Cepten ve bilgisayardan mobil genişbant internet kullanıcılarının sayısı, bir önceki çeyreğe göre %2,4 artarak 63 milyon aboneye ulaşmıştır (Şekil 10). Toplam mobil internet kullanım miktarı da bir önceki çeyreğe göre %17 oranında artarak 1.183.411 TByte olmuştur (Şekil 11). Kişi başına düşen aylık ortalama mobil internet kullanım miktarı ise 2016 yılı birinci çeyreğine kıyasla 2019 üçüncü çeyreğinde 1,9 Gbyte'dan 6,4 Gbyte'a yükselmiştir (Şekil 12). Son dönemde toplam mobil abonelerin %96'sı 3G ve 4.5G abonesiyken, bu abonelerin %78'i tarafından cepten ve bilgisayardan mobil internet kullanılmaktadır.

Daha önce de yer verildiği üzere, mobil işletmecilerin toplam gelirlerinin içinde data gelirlerinin payında da son yıllarda önemli artış yaşanmıştır. 2015 yılında işletmecilerin gelirlerinin %33,8'ini oluşturan data gelirleri, 2018 yılında %68,7 seviyesine yükselmiştir. Mobil işletmecilerin gelir dağılımı içerisinde ses ve SMS/MMS gelirlerindeki düşüşün yerini data gelirlerinin aldığı anlaşılmaktadır. Gerek mobil internet kullanıcı sayısının, gerekse de ortalama mobil internet kullanım miktarının ilerleyen dönemde akıllı telefonların ve 4.5G hizmetlerinin kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte daha da artış göstermesi beklenmektedir.

Şekil 10: 3G ve 4.5G Abone sayısı ve cepten-bilgisayardan internet kullanan kişi sayısı

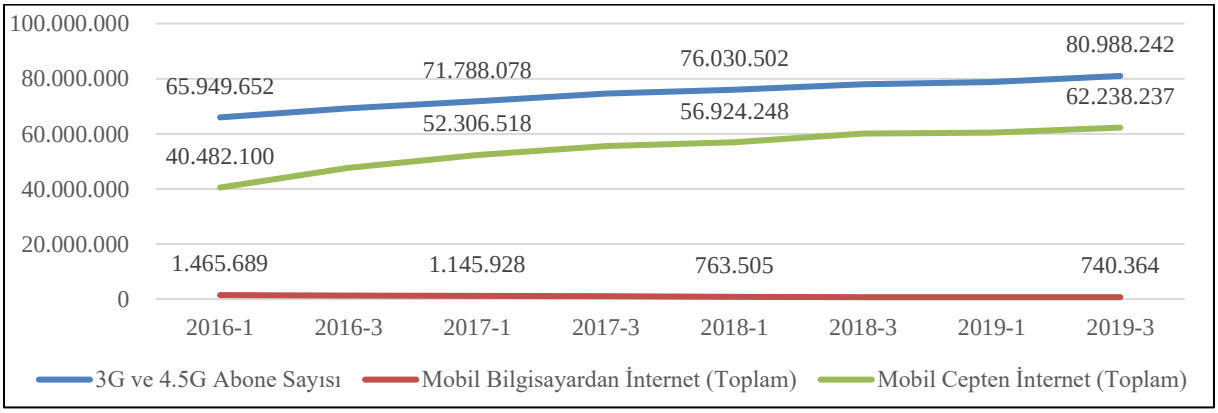

Kaynak: BTK

Şekil 11: Mobil cepten internet kullanıcı sayısı ve kullanım miktarları (Tbyte)

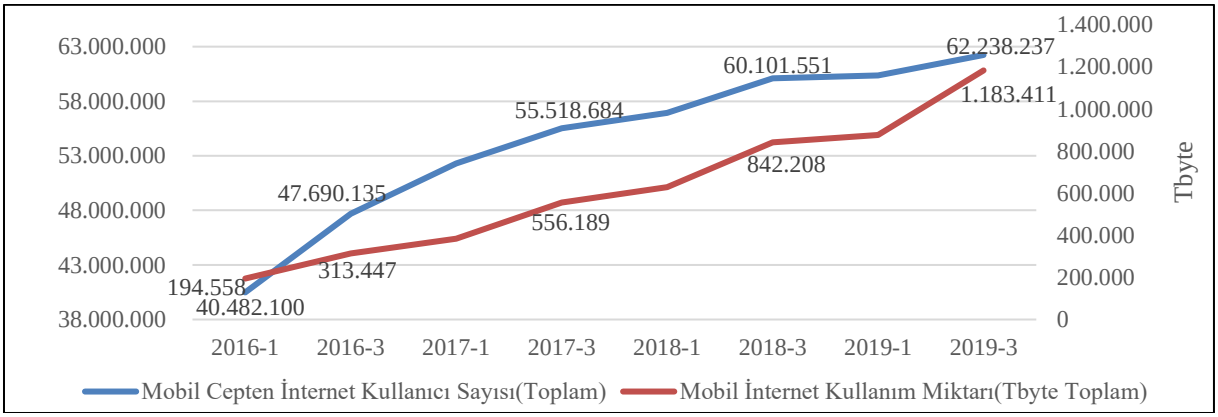

Kaynak: BTK

Şekil 12: Mobil internet kullanıcılarının aylık ortalama kullanım miktarları (Gbyte)

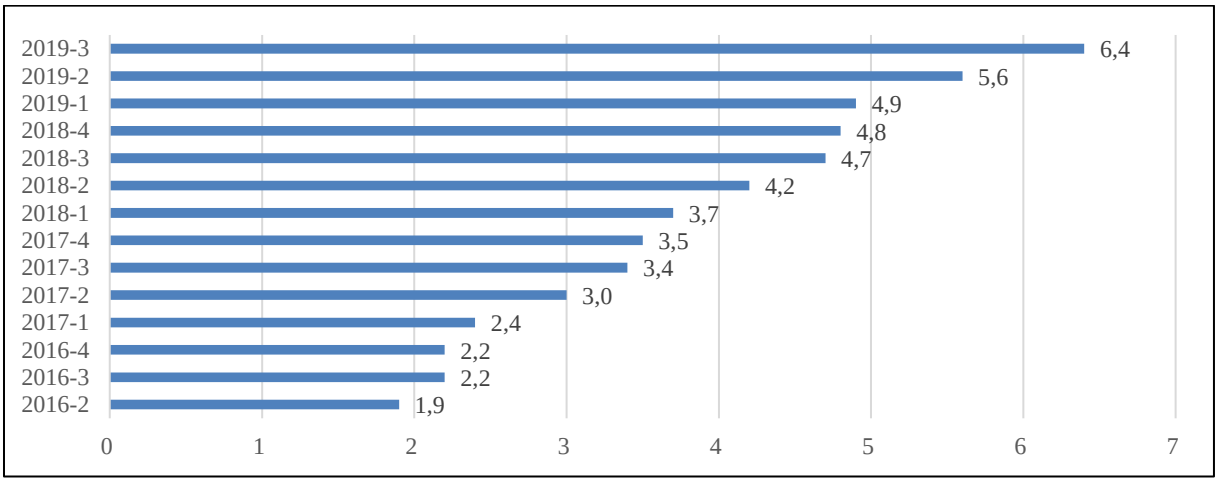

Kaynak: BTK

2019 yılının üçüncü çeyreği itibariyle ülkemizdeki 4.5G uyumlu cihaz sayısının toplam abone sayısı içindeki oranı ise %62,6'dır. İleriye dönük bir bakış açısıyla, mobil genişbant internet yaygınlık oranının 2018 yılının Aralık ayı itibariyle %75,1 olduğu (Şekil 7: M) göz önünde bulundurulduğunda, 4.5G-LTE teknolojisi ve akıllı telefonların kullanımının yaygınlaşmasının, OTT hizmetlerinin abonelerce kullanımını da artırması beklenmektedir.

Dünya geneline bakıldığında da, OTT uygulamaları, kişiler arası iletişim için varsayılan platformlar haline gelmekte ve kullanıcı tabanları günümüzde büyümeye devam etmektedir. Facebook tarafından, 2017 yılında Facebook Messenger ve WhatsApp'ta her gün 100 milyar mesaj gönderildiği açıklanmıştır. Analysys Mason'a göre 2018'de dünya çapında akıllı telefon sahiplerinin %80'i aktif olarak OTT mesajlaşma uygulamalarını kullanmış olup bu rakam 2023'te %86'ya ulaşacaktır. OTT mesajlaşma uygulamaları, gelişmekte olan pazarlardaki akıllı

telefon penetrasyonunun artmasının da bir sonucu olarak büyümeye devam edecektir. 2023 yılında OTT mesajlaşma kullanıcılarının sayısının 5,9 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca ülkemizin de içerisinde bulunduğu Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde OTT mesajlaşmaların popülerliğinin artmakta olduğu, bu durumun işletmeciler için zorlayıcı olabileceği ifade edilmektedir.[10]

2012-2018 yılları arasında dünyada tercih edilen mesajlaşma tipi incelendiğinde; OTT uygulamalarının tercih edilirliğinin 6 yıllık süreçte önemli miktarda artış göstererek SMS'e göre 12 kat fazla miktara ulaştığı görülmektedir (Şekil 13).

Şekil 13: Dünya çapında gönderilen mesaj tipi ve adedi (SMS-OTT)

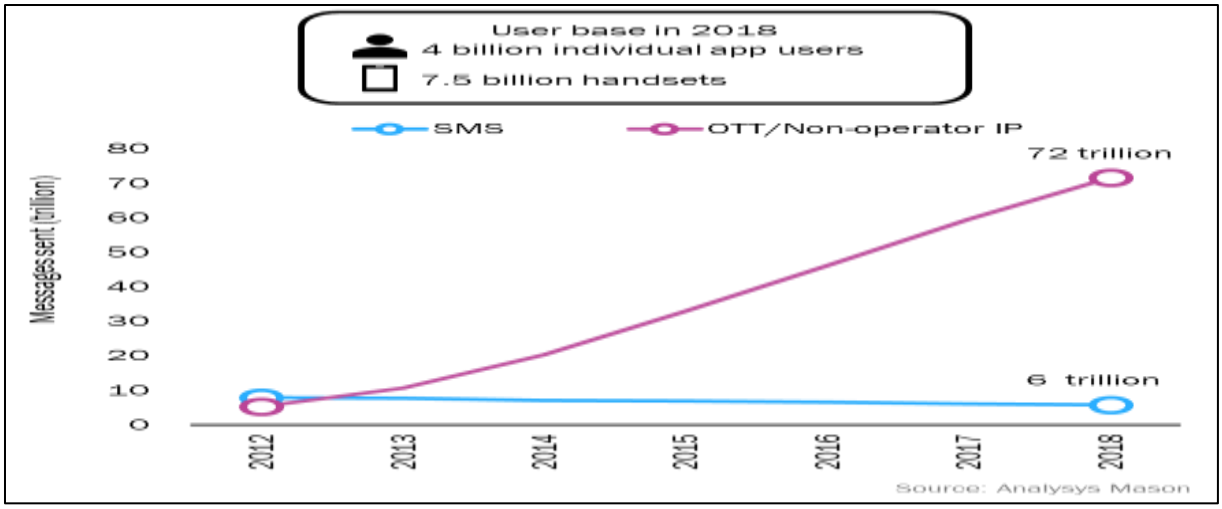

Kaynak: Analysys Mason[11]

2016-2021 yıllarına ilişkin olarak ülkemizin de arasında bulunduğu Orta ve Doğu Avrupa'daki ülkelerin elektronik haberleşme hizmetlerine yönelik eğilim ve tahminlerde bulunulan bir başka Analysys Mason araştırmasına göre; diğer bölgelere kıyasla bu bölgedeki OTT mesajlaşma hizmetlerinin kullanımındaki yaygınlığn göreceli olarak düşük olup, 2021 yılına gelindiğinde %80'in üzerindeki akıllı telefon kullanıcısının OTT kullanıcısı olacağı tahmin edilmektedir.[12] Analysis Mason tarafından 2018-2023 yıllarına ilişkin olarak yapılan benzer bir çalışmada da,

[10] https://www.analysysmason.com/Research/Content/Regional-forecasts-/communication-services-cee-rdmv0/#25%20March%202019
[11] https://www.analysysmason.com/Research/Content/Regional-forecasts-/communication-services-cee-rdmv0/
[12] http://www.analysysmason.com/Research/Content/Reports/Communication-services-CEE-Aug2016-RDMV0/#08%20August%202016

Batı Avrupa ülkelerinde görülen SMS kullanımındaki hızlı düşüşün, ülkemizin de arasında bulunduğu Orta ve Doğu Avrupa'daki ülkelerde deneyimlenmediği ifade edilmektedir.[13]

Aşağıdaki tabloda Fransa, Almanya, İtalya, Polonya, İspanya, Türkiye, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 2017 ve 2018 yılları arasında kullanılan OTT uygulamalarının oranlarına yer verilmektedir (Tablo 1). Söz konusu tablodan görüldüğü üzere, anılan yıllarda ülkemizde en çok kullanılan OTT uygulamasını %93 ile Whatsapp teşkil ederken, ikinci sırada %78 ile Instagram, üçüncü sırada %77 ile Facebook, dördüncü sırada ise %58 ile FB Messenger gelmektedir. Daha açık bir ifadeyle, ülkemizde popüler olarak kullanıan ilk beş OTT uygulamasının mesajlaşma amaçlı ve sosyal içerikli olduğu görülmektedir.

Tablo 1: OTT uygulamalarının ülkelere göre yaygınlık oranları[14]

Kullanıcı adı								
Facebook	57%	47%	68%	73%	67%	77%	60%	67%
WhatsApp	30%	77%	85%	31%	93%	95%	52%	12%
FB Messenger	40%	33%	47%	59%	37%	58%	48%	47%
Instagram	22%	22%	36%	30%	40%	78%	26%	33%
Twitter	16%	10%	18%	16%	31%	54%	24%	23%
Skype	16%	12%	18%	25%	18%	23%	11%	9%
SnapChat	22%	10%	5%	17%	7%	28%	18%	22%
FaceTime	10%	7%	6%	3%	5%	18%	16%	19%
iMessage	11%	6%	7%	5%	5%	12%	17%	17%
Telegram	1%	5%	13%	2%	13%	6%	1%	1%
Gadu Gadu	0%	0%	0%	8%	0%	0%	0%	0%

Kaynak: Analysys Mason

Dolayısıyla, son yıllarda ülkemiz mobil haberleşme pazarında gerçekleşen SMS/MMS verilerindeki düşüşte akıllı telefonların kullanımıyla birlikte yaygınlık gösteren WhatsApp veya Facebook messenger gibi OTT hizmetlerin son derece popüler hale gelmesinin önemli bir etkisi olduğu görülebilmektedir. Başka bir ifadeyle, ülkemizde SMS üzerindeki OTT baskısının ses/görüntülü aramaya kıyasla daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

[13] https://www.analysysmason.com/Research/Content/Regional-forecasts-/communication-services-cee-rdmv0/#25%20March%202019

[14] Analysys Mason, Giulio Sinibaldi, Connected Consumer Survey 2018: OTT Communications Services in Europe and the USA, January 2019.

Bununla birlikte, internet tabanlı hizmetlerin kullanılması için gerekli olan aktif bir mobil genişbant bağlantısı ile kullanıcıların internet paketi satın almaları ya da internet kullanımına da imkân veren abonelik paketlerini tercih etmeleri ve uyumlu bir cihaza sahip olmalarının yanı sıra, OTT hizmetlerinin kullanımı için arayan ve aranan tarafın aynı hizmetten yararlanması (interoperability) gerekmekte olup, kapsama alanı ve hız ile anlık mesajlaşma sistemlerinin birbiriyle uyumlu çalışamayabilmesi gibi hususlar çerçevesinde değerlendirildiğinde ve son kullanıcılar nezdinde OTT hizmetlerinin data kullanımına bağlı olarak göreceli düşük kalite ve güvenlik algısının söz konusu olabileceği[15] göz önünde bulundurulduğunda, OTT hizmetlerinin geleneksel mobil hizmetlerle tam anlamıyla ikame olmadıkları, ancak bir ölçüde rekabetçi etkilerinin söz konusu olabildiği değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla, daha önce de yer verildiği üzere, ülkemizdeki 4.5G uyumlu cihaz sayısının toplam abone sayısı içindeki oranının %62,6 olduğu göz önünde bulundurulduğunda ve %75,1 oranıyla henüz gelişmekte olan ülkemizdeki mobil genişbant yaygınlık oranı, %109,7 olan OECD ortalaması (Şekil 7) ile kıyaslandığında, ilerleyen dönemlerde ülkemizde akıllı telefon sayısının ve mobil internet kullanımının artmasıyla tüketiciler nezdinde OTT kullanımının da yaygınlaşarak artış göstermesi ve buna bağlı olarak dünya genelinde de gözlemlendiği üzere geleneksel SMS kullanımının azalmaya devam etmesi beklenmektedir. Nitekim AB Komisyonu vermiş olduğu bir görüşünde, akıllı telefon kullanımının yaygınlaşmasının, yakın bir gelecekte SMS sonlandırma hizmetinin sunulmasını sınırlandırmasının ve rekabetçi koşulları değiştirmesinin kuvvetle muhtemel olduğunu vurgulamıştır.[16,17] BEREC tarafından yapılan bir çalışmada da, OTT'lerin geleneksel ses hizmetinin sunumunu etkilediğine dair net bir kanıtlarının bulunmadığı ifade edilmiştir.[18]

---

[15] Söz konusu hususlara, BEREC'in OTT Raporu'nda ifade edildiği üzere, çoğu AB Düzenleyici Kurum tarafından yapılan değerlendirmeler kapsamında yer verilmiştir.

[16] Avrupa Komisyonu C(2014) 9270, https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/european-commission-opens-depth-investigation-french-proposal-continue-regulating-sms, sf.10.

[17] SMS sonlandırma pazarını düzenleyen üç ülkeden biri olan Fransa, Ocak 2015 tarihinde pazar analizini geri çekerek ilgili pazarı izlemeye başlamıştır. Bir diğer ülke olan Danimarka da 01.01/.016 tarihi itibariyle SMS sonlandırma pazarını deregüle etmiştir. 12.08.2016 tarihinde Polonya düzenleyici kurumu tarafından da SMS sonlandırma pazarının deregüle edilmesine ilişkin olarak taslak doküman yayınlanmıştır. Anılan dokümanı AB Komisyonu incelemiş ve yorumda bulunmamıştır. (Avrupa Komisyonu C(2016) 5885, https://www.cullen-international.com/product/binarydocs/17574). Bunun üzerine Polonya 29/03/2017 tarihinde SMS sonlandırma hizmetini deregüle etmeye karar vermiştir.

[18] BEREC, Report on OTT Services, BoR 16 (35), January 2016.

Netice itibariyle, ses/görüntülü arama hizmeti ile SMS/MMS hizmeti, daha önce de ifade edildiği gibi, piyasa başarısızlıklarının toptan seviyede potansiyel olarak aynı olmaları ve hem perakende hem de toptan seviyede sunulan aynı mobil hizmetler kümesinin birer unsuru olmaları nedeniyle birlikte aynı ilgili pazar içerisinde ele alınmaktadır. Bununla beraber ülkemizde SMS/MMS hizmetinin, perakende düzeyde oluşan yenilikçi hizmetlerin farklı seviyelerdeki rekabetçi baskılarına maruz kaldığı görülmektedir. Toptan seviyedeki rekabetin, perakende seviyede gerçekleşen OTT hizmetleri gibi yenilikçi hizmetlere olan talepten ve potansiyel rekabetten etkilendiği gerçeğinden hareketle, yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında, ülkemizde internet tabanlı uygulamaların ses/görüntülü aramalara kıyasla SMS/MMS hizmeti üzerinde, söz konusu uygulamaları kullanan abone sayısına duyarlı bir şekilde, rekabetçi baskısının bulunduğu düşünülmektedir.

Bu kapsamda yukarıda yer verilen perakende seviyede alternatif olabilecek yöntemler arasında özellikle internet tabanlı (OTT) uygulamalarının, genel olarak, ses/görüntülü aramalardan ziyade SMS/MMS hizmeti üzerinde, söz konusu uygulamaları kullanan abone sayısına duyarlı bir şekilde rekabetçi baskı unsuru oluşturduğu değerlendirilmektedir.

Soru 3

Perakende seviyede alternatif olabilecek yöntemler arasında özellikle internet tabanlı (OTT) uygulamalarının genel olarak ses/görüntülü aramalardan ziyade, SMS/MMS hizmeti üzerinde, söz konusu uygulamaları kullanan abone sayısına duyarlı bir şekilde rekabetçi baskı unsuru oluşturduğu görüşüne katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleri ile ifade ediniz.

3.3.2 Arz Yönlü İkame

Talep kavramı perakende ya da toptan olarak ayrılabilirken, arz kavramı yapısı gereği sadece toptan olarak incelenebilmektedir. Bir pazarda arz yönlü ikame imkânının olması, o pazarda hizmet sunan herhangi bir işletmecinin verdiği hizmeti başka bir işletmecinin de sağlayabilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bir malın ya da hizmetin arz yönlü ikamesinin olabilmesi aynı malı ya da hizmeti sağlayan firmalar üzerinde rekabetçi etki meydana getiren önemli bir baskı unsurunun olması demektir.

Mobil çağrı sonlandırma pazarında arz yönlü ikame teknolojik yapının kısıtlamalarına tabidir. Başka bir ifadeyle, bir işletmeci tarafından çağrı sonlandırma ücretinin arttırılması durumunda, diğer işletmecilerin söz konusu sonlandırma hizmetine yönelmesi teknik açılardan mümkün değildir. Ya da söz konusu ücret artışının işletmeciye olan genel etkisi bu anlamda kârda azalma şeklinde olmayacaktır. Bu bağlamda, mevcut teknolojik koşullar çerçevesinde kısa ve orta vadede mobil çağrı sonlandırma hizmetlerini toptan seviyede sunabilecek ve arz yönlü ikame imkânı oluşturarak çağrı sonlandırma ücretleri üzerinde bir baskıya sebep olabilecek herhangi bir alternatif işletmecinin olması mümkün değildir. Bu hususun temelinde mobil bir şebekeye doğru yapılan bir çağrının ancak o şebekeyi kontrol eden işletmeci tarafından sonlandırılabilmesi yatmaktadır.

Dolayısıyla mobil çağrı sonlandırma hizmetleri için arz yönlü ikame imkânının bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Soru 4

Kısa ve orta vadede oluşabilecek şartlar çerçevesinde mobil çağrı sonlandırma pazarında toptan seviyede arz yönlü ikame imkânının bulunmadığı yönündeki değerlendirmeye katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeli biçimde açıklayınız.

Pazar analizleri kapsamında ilgili pazardaki mevcut durumun yanı sıra anılan pazara ilişkin dinamik ve ileriye yönelik değerlendirmeleri içeren bir bakış benimsenmektedir. Dolayısıyla pazar analizi yapıldığı sırada mevcut arz ve talep koşulları ile birlikte öngörülebilen zaman dilimindeki değerlendirmeler de dikkate alınmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalar ve mobil çağrı sonlandırma pazarının kendine has niteliği olan teknik kısıtlılık hususları birlikte düşünüldüğünde; kısa ve orta vadede mobil çağrı sonlandırma pazarında hem arz hem de talep yönlü ikame imkânının bulunmadığı; uzun vadede ise teknolojideki gelişmelerin ikame olanaklarını etkileyebileceği düşünülmekle birlikte yakın gelecekte ilgili pazar tanımında değişiklik olmasının çok düşük bir olasılık olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak; mobil çağrı sonlandırma pazarı, ses/görüntülü arama ve SMS/MMS hizmetlerinin 2G, 3G ve 4.5G teknolojlerinin kullanıldığı şebekelerde sonlandırılmasını içeren pazar olup, mobil çağrı sonlandırma pazarında gerek talep yönlü gerekse arz yönlü ikame imkânının bulunmadığı; dolayısıyla, her bir mobil işletmecinin kendi mobil şebekesinde tek tedarikçi olduğu değerlendirilmektedir.

3.4 İlgili Coğrafi Pazar

Ürün veya hizmetlerle ilgili tarafların arz ve taleplerinin gerçekleştiği, rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu ve komşu alanlardaki söz konusu şartların yeterli derecede farklı olması nedeni ile ayırt edilebilir nitelikte olduğu coğrafi alana, ilgili coğrafi pazar denilmektedir. Bir başka deyişle ilgili ürünün ikame imkânının olduğu ve pazar yapısının birbirine benzer olduğu bölgeler ilgili pazarın coğrafi sınırlarını oluşturmaktadır. Tüketicilerin herhangi bir yerde faaliyet gösteren işletmeciden kolay bir şekilde ilgili ürünü alabilmesi veya diğer işletmecilerin bu bölge içinde kolay bir şekilde aynı/ikame ürünü/ürünleri sunabilmesi durumunda söz konusu bölgeler ilgili coğrafi pazar içinde yer almaktadır.

Ülkemizde ilgili pazar kapsamında değerlendirilen mobil işletmecilerin yetkilendirildiği alan tüm ülkeyi kapsamaktadır. Bu itibarla, çağrı sonlandırma hizmeti sunan mobil işletmeciler açısından hizmetin sunulduğu coğrafi bölge kapsamında herhangi bir ayrım yapılmadığı; dolayısıyla, bu işletmecilerin şebekelerinin kurulu olduğu ülkemiz sınırlarının ilgili pazarın coğrafi boyutunu oluşturacağı değerlendirilmektedir.

Bu nedenle, mobil çağrı sonlandırma hizmetini sağlayacak olan işletmecilerin bu hizmeti teknik olarak sadece kendi şebekeleri üzerinden sunabilecekleri ve kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sağlayacakları sonlandırma hizmeti için ücret belirleyebilme noktasında coğrafi açıdan toptan ya da perakende düzeyde herhangi bir sınırlamaya tabi olmadıkları düşünüldüğünde mobil çağrı sonlandırma hizmeti için ilgili coğrafi pazarın ülke geneli olduğu değerlendirilmektedir.

Soru 5

Mobil çağrı sonlandırma hizmeti için ilgili coğrafi pazarın ülke genelinin tamamı olduğu görüşüne katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeleriyle yazınız.

4 İLGİLİ PAZARDA DÜZENLEME GEREKSİNİMİ

Avrupa Komisyonu'nun 17 Aralık 2007 tarihli (2007/879/EC) ve 9 Ekim 2014 tarihli (2014/710/EU) Tavsiye Kararlarında aşağıda sıralanan kriterlerin hepsini birlikte sağlayan pazarların öncül düzenlemelere tabi olabileceği, pazarlar düzenlenirken bu üç kriterin tek tek değerlendirilmesi ve bu üç kriterden biri karşılanmıyorsa ilgili pazarda öncül düzenlemelerin yapılmaması gerektiği ifade edilmektedir. Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 7'nci maddesi kapsamında ilgili pazardaki düzenleme gereksiniminin değerlendirilmesi aşamasında da esas alınan söz konusu kriterler şunlardır:

- Piyasaya giriş önünde yüksek ve geçici olmayan engel veya engellerin olması,
- İlgili piyasada, pazar yapısının belirli bir dönem içinde kendiliğinden rekabetçi yapıya kavuşacağının beklenmemesi ve
- Rekabet kurallarının tek başına uygulanmasının piyasa yapısının bozukluğunu gidermede yetersiz olması

2007/879/EC sayılı Tavsiye Kararında belirtildiği üzere; birinci ve ikinci kritere ilişkin yapılacak değerlendirmeler, rekabet düzeyinin tespitine ilişkin analizlerinde yer alan batık maliyetleri içerecek şekilde giriş engelleri, pazar payları, eğilimler, alternatif şebekelerin varlığı gibi pazar yapısı ve dinamiklerine ilişkin ileriye dönük bir yaklaşımla yapılan değerlendirmelere dayanacaktır. Yani AB düzenlemeleri çerçevesinde "üçlü kriter testi" ile etkin piyasa gücünün tespitinde kullanılacak kriterler arasındaki yakınsama öngörülmektedir.

Bu çerçevede mobil çağrı sonlandırma hizmetlerine yönelik olarak söz konusu hizmetlere ilişkin ilgili piyasada en geniş anlamda giriş engelleri ve bu giriş engellerinin neden olduğu rekabete aykırı davranışların rekabet hukuku kurallarına ek olarak öncül düzenleme gerektirip gerektirmediği hususuna ilişkin değerlendirmelere işbu bölümde yer verilmektedir.

4.1 Birinci Kriter

Üçlü kriter testinin ilk aşaması, *"piyasaya giriş önünde yüksek ve geçici olmayan bir engelin olması"*dır. Daha önce de yer verildiği üzere, mobil çağrı sonlandırma hizmetleri teknik olarak ve doğası gereği sadece çağrının gönderildiği numaranın bağlı olduğu şebekede sonlandırılabilmektedir. Toptan seviyede bu hizmetin herhangi bir ikamesi bulunmamaktadır.

Başka bir ifadeyle, arayan taraf, çağrının sonlandırılacağı şebekeyi seçebilme imkânına sahip değildir. Bu itibarla, mobil işletmeciler, kendi şebekelerinde sonlandırılacak tüm çağrılar için söz konusu hizmetlerin doğası nedeniyle tekel gücüne eşdeğer bir piyasa gücüne sahip olmaktadırlar. Bu nedenle mobil çağrı sonlandırma hizmetlerinin arz ve talep yönlü ikame imkânının bulunmadığı söylenebilmekte ve söz konusu durumun teknolojideki gelişmelere paralel olarak yakın gelecekte değişmeyeceği; dolayısıyla ilgili pazarda yüksek ve geçici olmayan giriş engellerinin var olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak ses/görüntülü arama hizmetleri ile SMS/MMS'e ilişkin sonlandırma hizmetlerine yönelik ilgili pazarda üçlü kriter testinin ilk koşulunun sağlandığı görülmektedir.

4.2 İkinci Kriter

Üçlü kriter testinin ikinci koşulu; *"ilgili piyasada, pazar yapısının belirli bir dönem içinde kendiliğinden rekabetçi yapıya kavuşacağının beklenmemesi"*dir. AB Komisyonu'nun 2007 yılındaki Tavsiye Kararı'nda bu kriterin incelenmesinin ileriye dönük bakış açısı ilkesi çerçevesinde yapılması gerektiği belirtilmektedir. İkinci kriter, ilgili piyasanın yüksek ve geçici olmayan giriş engellerinin mevcut olması durumunda piyasaya özgü yapısal etkenlerin veya piyasa niteliklerinin ilgili piyasanın belirli bir dönem içinde kendiliğinden rekabetçi bir yapıya yönelip yönelemeyebileceğinin incelenmesi ile ilgilidir.

Mobil çağrı sonlandırma pazarının teknik yapısı ve arayan taraf öder prensibi gereğince işletmeciler kendi şebekelerinde tekel gücüne eşdeğer pazar gücünü ellerinde bulundurmaktadırlar. Bu nedenden ötürü, ilgili pazarın düzenlenme eksikliğinde pazarın belli bir süre içerisinde kendiliğinden rekabetçi bir yapıya kavuşması beklenmemektedir. Perakende seviyede kullanılan internet tabanlı hizmetlerin ise, işbu pazarı kendiliğinden rekabetçi bir yapıya kavuşturacak genel anlamda bir etkisinin ya da baskısının henüz söz konusu olmadığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, son yıllarda yaygın olarak kullanılmaya başlanan heryöne tarifeli paketlerle birlikte abonelerin ses/görüntülü arama sonlandırma ücretlerinin seviyesine duyarlılık gösterme ihtimalleri de azalmaktadır.

Sonuç olarak ses/görüntülü arama hizmetleri ile SMS/MMS'e ilişkin sonlandırma hizmetlerine yönelik ilgili pazarda üçlü kriter testinin ikinci koşulunun sağlandığı görülmektedir.

4.3 Üçüncü Kriter

Üçlü kriter testinin üçüncü koşulunu ise *"rekabet kurallarının tek başına uygulanmasının piyasa yapısının bozukluğunu gidermede yetersiz olması"* oluşturmaktadır. Bu kapsamda, üçlü kriter testinin ilk iki koşulunun birlikte sağlanması durumunda; başka bir ifadeyle, ilk iki koşulun sağlandığı hizmetlerin toptan seviyede sunulmasında oluşabilecek piyasa başarısızlıklarının giderilmesine yönelik ardıl (*ex post*) rekabet kurallarının tek başına yeterli olamayacağının değerlendirilmesi gerekmektedir.

ERG'nin üçlü kriter testine ilişkin raporunda düzenlemeye tabi olması düşünülen pazarlarda sadece rekabet kurallarının uygulanması ile dikey bütünleşik yapıda faaliyet gösteren yerleşik işletmecilerin yapacağı aşırı fiyatlandırma, fiyat ayrımcılığı, yıkıcı fiyatlama, çapraz sübvansiyon gibi rekabete aykırı fiyatlama politikaları[19] engellenmeye çalışılsa bile, EPG'ye sahip işletmeci veya işletmecilerin sunacakları hizmet ile ilgili olarak ayrımcılık yapabilecekleri, ileri sürülen elverişsiz koşullar ile potansiyel rakip işletmecilerin piyasaya girişini engelleyebilecekleri ifade edilmektedir.

Çağrı sonlandırma hizmetlerinin çağrıyı sonlandıracak işletmeciye söz konusu çağrılar üzerinde mutlak hâkimiyet imkânı sağladığı göz önünde bulundurulduğunda, ilgili pazarda getirilen yükümlülüklerin kaldırılması durumunda pazarda çağrı sonlandırma ücretlerinde aşırı fiyatlama ve kârlılık, arabağlantı yapmayı reddetme ya da en azından anlaşma sağlanmasını güçleştirme veya dikey güç aktarımı gibi rekabet sorunlarıyla karşılaşılma riski bulunmaktadır. Bilindiği üzere, kesintisiz bir iletişimin sağlanması için etkili ve zamanında arabağlantı önemlidir. Öncül düzenlemenin eksikliği halinde, çağrı sonlandırma pazarında uygun koşulların sağlanmasını teminen yaşanan uzun hukuki ihtilaflar, haberleşme pazarlarının verimliliğine engel olacaktır. Bu nedenle ilgili pazarda rekabet hukuku kurallarının öncül düzenlemeyi ikame edemeyeceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, piyasa başarısızlığından kaynaklanan etkinsizliklerin giderilmesine yönelik olarak müdahalelerin tam zamanında ve gecikmeksizin yapılmasının vazgeçilemez olduğu durumlarda rekabet hukuku kurallarının tek başına yetersiz kalacağı söylenebilmektedir.

[19] Söz konusu rekabeti kısıtlayıcı uygulamalara "EPG'ye Sahip İşletmecilere Getirilecek Yükümlülükler" başlıklı 7 no'lu bölümde yer verilmektedir.

Sonuç olarak, esas itibariyle ses/görüntülü arama sonlandırma hizmetlerine yönelik ilgili pazarda üçlü kriter testinin tüm koşullarının birlikte sağlandığı görülmektedir.

Soru 6

Mobil çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin yapılan üçlü kriter testine yönelik değerlendirmelere katılıyor musunuz? Görüşlerinizi detaylı bir şekilde açıklayınız.

5 REKABET SEVİYESİ ANALİZİ

Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesinde 'etkin piyasa gücü', *"İşletmecinin, ilgili elektronik haberleşme pazarında, tek başına ya da diğer işletmecilerle birlikte rakiplerinden, kullanıcılarından ve tüketicilerinden fark edilir bir şekilde bağımsız olarak hareket edebilmesine imkân sağlayan ekonomik gücü"* ifade edecek şekilde tanımlanmaktadır. Anılan Yönetmelik'in 9'uncu maddesinde *"İlgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilerin belirlenmesinde, işletmecilerin sahip olduğu pazar payları öncelikli kriter olarak kullanılır. Pazar paylarının tespitinde ilgili pazarın özelliklerine göre; gelir, abone sayısı, kullanıcı sayısı, trafik miktarı, iletim kapasitesi, iletim hattı sayısı gibi veriler uygun ve mevcut olduğu ölçüde kullanılır."* hükmü yer almaktadır. Ayrıca söz konusu maddede, ilgili pazarda EPG'ye sahip işletmecilerin belirlenmesinde, pazar payı dışında kullanılabilecek diğer kriterlere de yer verilmektedir.

Bu kapsamda işbu pazar analizi dokümanında Pazar Analizi Yönetmeliğinin 9'uncu maddesinde belirtilen kriterlerden pazar payı öncelikli kriter olarak değerlendirilmektedir. Pazar analizi kapsamında benimsenen ileriye dönük bir bakış açısıyla mobil çağrı sonlandırma pazarının yapısı, özellikleri ve işletmecilerin ilgili pazardaki pazar paylarına göre, pazar payının yanı sıra anılan Yönetmelik maddesinde belirtilen diğer kriterler arasında yer alan potansiyel rekabet, kolayca tekrarlanamayan altyapıların kontrolü ve dengeleyici alıcı gücüne ilişkin kriterlerin de değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Soru 7

EPG'nin değerlendirilmesine ilişkin kriterlerin seçimi ve bu kriterlere verilen önem hususunda aynı düşüncede misiniz? Görüşlerinizi detaylı bir şekilde açıklayınız.

5.1 Pazar Payı

Pazarda EPG'ye sahip bir işletmecinin olup olmadığı değerlendirilirken temel alınan husus, ilgili işletmecinin tek başına ya da başka bir işletmeciyle birlikte pazardaki ekonomik parametreleri belirleyebilme gücüdür. İstisnai durumlar hariç, genellikle yüksek orandaki pazar payına sahip bir işletmecinin bulunması durumunda söz konusu işletmeci EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmektedir.

Sonlandırma pazarlarına ilişkin olarak günümüzün teknolojik koşul ve olanaklarında çağrı sonlandırma hizmetinin bir alternatifinin olmaması nedeniyle çağrıyı başlatan taraf, çağrıyı daha ucuz bir ücretle sonlandıracak bir işletmeci seçememekte ve herhangi bir düzenlemenin olmaması durumunda aranan tarafın istediği çağrı sonlandırma ücretini ödemek zorunda kalmaktadır. Diğer bir ifade ile arayan taraf öder prensibi ile birlikte her bir mobil işletmeci kendi şebekesinde sonlandırdığı çağrılar için %100 pazar payına sahiptir. Çünkü söz konusu işletmecinin abonelerine ulaşılabilmesi için çağrının o işletmecinin şebekesinde sonlandırılması gerekmektedir. Bu nedenle, kendi şebekesinde çağrı sonlandırabilen her bir mobil işletmeci tekel konumundadır.

5.2 Potansiyel Rekabetin Olmaması

İşbu pazar analizi dokümanının önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere, ilgili pazarda etkin rekabet, perakende pazardaki gelişmelerden kaynaklanan, direkt olmayan kısıtların toptan seviyede EPG'ye sahip işletmeciler üzerinde yeterli rekabetçi baskı yarattığı durumlarda desteklenmiş olmaktadır. Bu itibarla tekrar etmek gerekirse;

- Tüketicilerin yüksek sonlandırma ücretleri uygulayan mobil şebeke işletmecisine abone olmaktan kaçınmaları ya da,
- Tüketicilerin, (sabit hat bağlantısı, internet tabanlı - OTT hizmetleri gibi) daha ucuz alternatifler mevcut olduğunda kendi mobil hatlarından arama yapmaktan kaçınmaları

söz konusu işletmecileri düşük sonlandırma ücretleri talep etmeye teşvik edebilir.

Prensipte her iki durum da bir mobil şebeke işletmecisinin sonlandırma ücretlerini kısıtlayabilirken, pratikte işletmecilerin pazar gücünü genel anlamda önemli ölçüde kısıtlayacak kadar yeterli bir baskı oluşturmadığı değerlendirmesinde bulunulmuştur. Sonlandırma ücretlerinin işletmecilerce şebeke dışı arama ücretlerinin seviyesinin belirlenmesinde göz önünde bulundurulan bir unsur olması nedeniyle ilk durumda aranan aboneler kendilerini arayan kişilerin ödedikleri ücretlerden yalnızca dolaylı olarak etkilenmektedir. Genel olarak bir aboneyi aramanın neredeyse tek mümkün yolunun bir mobil bağlantı olmasının yanı sıra son yıllarda yaygınlaşan her yöne konuşma imkânını içeren tarife paketleri kapsamında abonelerin sonlandırma ücretlerinin seviyesine olabilecek duyarlılığının ortadan kalktığı düşünülmektedir.

Diğer durum ise, aboneler tarafından söz konusu alternatif uygulamaların kullanılabilirliği ölçüsünde rekabetçi baskı yaratmaktadır. İnternet tabanlı (OTT) hizmetlerine yönelik olarak önceki bölümde yapılan değerlendirmelerin burada tekrarlanmasına gerek görülmemektedir. Ancak özetlemek gerekirse, kısa mesaj hizmeti kullanım miktarındaki düşme eğilimi, gelişen alternatif teknolojiler, abonelerin kullanım alışkanlıklarının değişmesi, OTT uygulamalarının yaygınlaşması gibi gelişmeler göz önüne alındığında önümüzdeki dönemde, özellikle mesajlaşma hizmetine ilişkin olarak düzenleme ihtiyacının bir miktar azalacağı öngörülmektedir. Başka bir ifadeyle, ileriye dönük bakış açısıyla internet tabanlı hizmetlerin abonelerce kullanımının ülkemizde esas olarak SMS/MMS sonlandırma ücretleri üzerinde rekabetçi baskı yaratacağı düşünülmektedir. Ancak söz konusu durumun ses/görüntülü arama hizmetleri için henüz erken olduğu, internet tabanlı hizmetlerin geleneksel mobil ses hizmetinin yerini alması ya da potansiyel olarak ikame etmesi için kullanımının oldukça yaygınlaşmasının gerektiği değerlendirilmektedir. Nitekim, internet tabanlı hizmetler için aktif bir mobil geniş bant bağlantısı (3G ve 4.5G) gerekmekte olup, bağlantısı bulunmayan abonelerin söz konusu hizmetlerden istifade etmeleri pek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, akıllı telefon ve mobil genişbant yaygınlık oranları göz önünde bulundurulduğunda, internet tabanlı hizmetlerin özellikle ses/görüntülü arama hizmetleri üzerinde söz konusu olabilecek potansiyel rekabetçi etkilerinin mevcut durumda ve orta vadede sınırlı olduğu değerlendirilmektedir.

Perakende pazarda yaşanan gelişmelerin yanı sıra, toptan pazara yeni girecek potansiyel işletmecilerin olması da, pazarda bulunan diğer işletmecilerin pazar güçlerini kullanmalarını kısıtlayan bir faktördür. Ancak, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında aranan şebekede gerçekleştirilecek olan mobil sonlandırma hizmetini verebilecek şebeke işletmecisi dışında potansiyel başka bir mobil işletmeci bulunmamaktadır. Bu durum, mobil çağrı sonlandırma pazarında arz ikamesinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, işletmeci tarafından sunulan mobil çağrı sonlandırma hizmetinin alternatifinin bulunmaması nedeniyle kısa ve orta vadede toptan seviyede de geniş çaplı bir potansiyel rekabetin oluşmayacağı değerlendirilmektedir.

5.3 Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü

Herhangi bir işletmecinin kolayca kurulamayan bir altyapıya sahip olması, tek başına o pazarda o işletmecinin belirli bir pazar gücüne sahip olması manasına gelmektedir. Söz konusu altyapının yeniden kurulamaması teknik, ekonomik ve hukuki nedenlerden kaynaklanabilir.

Ülkemizde faaliyet gösteren mobil şebeke işletmecilerinin hepsi gerekli altyapılarını kurarak tüm Türkiye'yi kapsar hale gelmişlerdir. Ülkemizin coğrafi koşulları düşünüldüğünde pazara yeni girecek bir işletmecinin kendi altyapısını kurmasının önünde herhangi bir hukuki engel olmasa bile bunun çok büyük bir maliyet oluşturacağı ve ekonomik olarak mevcut şebeke yapısının tekrarlanmasının çok zor olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, frekans tahsisi gibi pazardaki işletmeci sayısını doğal olarak sınırlandıran teknik etkenler de göz önüne alındığında mobil şebeke işletmecilerinin altyapılarının tekrarlanmasının kısa vadede mümkün olmadığı değerlendirilmektedir.

5.4 Dengeleyici Alıcı Gücünün Düşüklüğü veya Olmaması

Dengeleyici alıcı gücü, alıcıların önemli miktarda pazarlık gücüne sahip olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak, çeşitli tedarikçiler arasında seçim yapan tek bir alıcının olduğu monopson durumu verilebilir. Tedarikçinin tekelci olduğunda dahi talep tarafında dengeleyici alıcı gücünün varlığı durumunda işletmecinin kendi pazar gücünü kullanabilme ihtimali önemli miktarda azalmaktadır. Başka bir ifadeyle, ilgili pazarda faaliyet gösteren işletmecilerin müşterilerden bağımsız hareket edebilme gücüne sahip olması, söz konusu işletmecilerin pazar gücünü artırıcı bir sonuç doğurmaktadır. Buna karşın, pazarda belirli bir seviyede pazarlık gücüne sahip müşterilerin bulunması, ilgili pazarda faaliyet gösteren işletmecilerin bağımsız şekilde hareket edebilme kabiliyetini kısıtlamaktadır. Mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında aşırı sonlandırma ücretlerinin belirlenmesi serbestisini kısıtlayabilecek dengeleyici alıcı gücü son kullanıcılar ve diğer işletmeciler açısından değerlendirilebilecektir. Dengeleyici alıcı gücü son kullanıcılar açısından incelendiğinde; daha önce de yer verildiği üzere, arayan taraf öder prensibi çerçevesinde aranan tarafın arayan tarafın ödediği çağrı sonlandırma ücretiyle ilgilenmediği ya da bilgi sahibi olmadığı göz önüne alındığında, bu hususun son kullanıcıların sonlandırma ücretleri üzerinde baskı oluşturmadığı değerlendirilmektedir. Nitekim mobil kullanıcılar aranmalarının, kendilerini arayanlara olan maliyeti hakkında az miktarda bir hassasiyet göstermektedir.

Çağrı sonlandırma hizmetinin alıcısı konumundaki diğer işletmeciler çağrı sonlandırma hizmetini sunan işletmecinin ücretleri üzerinde bir baskı oluşturabilir. Bu baskının derecesi ise, alıcı konumdaki sabit ve mobil işletmecilerin pazar paylarına, ortaya çıkan trafik miktarlarına bağlı olarak değişmektedir. Bununla birlikte, işletmecilerin sahip oldukları alıcı güçlerini kullanarak düzenleyici çerçeve kapsamında şebekelerini birbirleri ile irtibatlandırmamalarının

söz konusu olamayacağı dikkate alındığında, işletmecilerin birbirlerine karşı olan dengeleyici alıcı güçlerinin yeterince etkili olmayacağı değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla, mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip işletmecilerin bulunup bulunmadığının tespiti için ele alınan pazar payı, potansiyel rekabetin yokluğu, kolayca tekrarlanamayan altyapıların kontrolü ve dengeleyici alıcı gücü gibi kriterler göz önünde bulundurulduğunda, ilgili pazardaki rekabet seviyesinin düşük olduğu değerlendirilmektedir.

Soru 8

Mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip işletmecilerin bulunup bulunmadığının tespiti için ele alınan pazar payı, potansiyel rekabetin yokluğu, kolayca tekrarlanamayan altyapıların kontrolü ve dengeleyici alıcı gücü gibi kriterler göz önünde bulundurulduğunda, ilgili pazardaki rekabet seviyesinin düşük olduğu fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

6 ETKİN PİYASA GÜCÜNE SAHİP İŞLETMECİLERİN BELİRLENMESİ

Daha önce de yer verildiği üzere, hâlihazırda ülkemizde mobil elektronik haberleşme hizmetleri alanında mobil şebeke işletmecileri, SMŞH işletmecileri ile GMPCS işletmecileri mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında hizmet sunmaktadır. Mobil şebeke işletmecileri ve GMPCS işletmecilerinin yanı sıra, SMŞH işletmecilerinin kendi abonelerinde sonlanacak çağrılar için ağırlayan mobil şebeke işletmecisinden hizmet almak yerine kurguladıkları şebeke topolojisine bağlı olarak diğer işletmecilerle direkt arabağlantı sağlama yoluyla gelen çağrıları kendi şebekelerine yönlendirmeleri ve bu kapsamda sahip olacakları çağrı sonlandırma ücret seviyesini belirleme imkânları, ileriki aşamalarda geçerli olacak SMŞH iş modelleri çerçevesinde söz konusu olabilecektir. Bu durumda söz konusu kurguya sahip SMŞH işletmecileri de kendi şebekelerinde sonlanan çağrılar için %100 pazar payına sahip olacaktır.

Dolayısıyla, işbu doküman kapsamında yapılan değerlendirmeler neticesinde abonesinde çağrı sonlanan her bir mobil işletmecinin kendi şebekesinde %100 pazar payına sahip olduğu ve yukarıda yer verilen diğer kriterler göz önünde bulundurulduğunda, mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil, Turkcell ve Vodafone ile uydu haberleşme hizmeti sunan GMPCS işletmecilerinin ve kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sonlandırma hizmeti sunabilen SMŞH işletmecilerinin mobil çağrı sonlandırma pazarında ayrı ayrı EPG'ye sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Soru 9

Mobil şebeke işletmecileri ile uydu haberleşme hizmeti sunan GMPCS işletmecilerinin ve kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sonlandırma hizmeti sunabilen SMŞH işletmecilerinin herbirinin tek başına mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

7 EPG'YE SAHİP İŞLETMECİLERE GETİRİLECEK YÜKÜMLÜLÜKLER

İlgili pazarda EPG'ye sahip işletmecinin tespit edilmesi, söz konusu pazarda etkin rekabetin bulunmadığının bir kanıtı olmakta ve yapılan pazar analizinde ulaşılan sonuçlara göre etkin rekabetin tesisi ve devamı açısından gerekli görülen tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak incelenen pazarda rekabet ihlaline yol açabilecek uygulamaların değerlendirilmesi, getirilecek düzenleyici tedbirlerin tespiti açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda EPG'ye sahip işletmecinin ilgili toptan pazarda sahip olduğu pazar gücünü EPG'ye sahip olmadığı bir başka pazara kaydırarak rekabet ihlaline sebebiyet vermesi, ilgili pazara giriş engeli oluşturması veya ilgili pazardaki gücünü kullanarak rekabete aykırı davranışlarda bulunması ve düşük kalitede hizmet sunması gibi durumlar sayılabilmektedir. Dolayısıyla, mobil çağrı sonlandırma gibi toptan pazarlarda ortaya çıkabilecek rekabet sorunları hem son kullanıcı hem de rakipler açısından olumsuz etkiler taşıyabilmektedir.

Hâlihazırda mobil çağrı sonlandırma pazarında her işletmeci kendi şebekesinde %100 pazar payına sahip olduğundan giriş engeli zaten bu pazarın doğasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, hem mobil çağrı sonlandırma pazarında hem de perakende mobil hizmetler sunan mobil işletmecilerin, mobil çağrı sonlandırma pazarında sahip oldukları pazar gücünü kullanarak perakende pazarda rakipleri ya da alternatif işletmecileri dışlayıcı ve/veya sömürücü politikalar izlemeleri muhtemeldir. Bu çerçevede örneğin EPG'ye sahip olan bir işletmeci rakipleri ile arabağlantı yapmayı reddedecek olursa temelde kendisi de gelir kaybı ile karşı karşıya kalacağından arabağlantı yapmayı reddetmek yerine yapılan arabağlantının kalitesini düşürmek, ayrımcılık yapmak ya da çağrıyı göndermekten imtina etmek, hizmetin sunumunda geciktirici taktikler uygulamak, gibi diğer rekabet ihlali uygulamalarıyla rakiplerini zor durumda bırakma yolunu seçebilmektedir. Bu gibi rekabete aykırı uygulamaların; rakiplerin maliyetlerinin artırılması, satışlarının kısıtlanması ve pazarın dışına itilmesi gibi çeşitli etkileri olabilecektir. Bu bağlamda, rekabet sorunlarına yol açabilecek piyasa koşullarının önüne geçilmesini teminen pazar analizinin yapılması, EPG'ye sahip işletmecilerin belirlenmesi ve buna bağlı olarak EPG'ye sahip işletmecilere yükümlülük getirilmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla, bu bölümde, önceki bölümlerde yapılan rekabet analizi neticesinde mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip oldukları tespit edilen mobil elektronik haberleşme hizmetleri sunan işletmecilere yönelik olarak; bir önceki pazar analizinde getirilmiş olan

yükümlülüklerin gözden geçirilmesi ve pazarda görülmesi muhtemel rekabet sorunları ile orantılı düzenleyici tedbirlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

7.1 Arabağlantı Sağlama Yükümlülüğü

EHK'nin 3'üncü maddesinde 'arabağlantı', *"Bir işletmecinin kullanıcılarının aynı veya diğer bir işletmecinin kullanıcılarıyla irtibatının veya başka bir işletmeci tarafından sunulan hizmetlere erişiminin sağlanmasını teminen, aynı veya farklı bir işletmeci tarafından kullanılan elektronik haberleşme şebekelerinin birbirlerine fiziksel ve mantıksal olarak bağlantısını"* ifade edecek şekilde tanımlanmıştır. Bu itibarla Kurum, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesi ile Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 9'uncu maddesi gereğince, ilgili pazarda EPG'ye sahip işletmecileri arabağlantı yükümlüsü olarak belirleyebilecektir. Dolayısıyla arabağlantı sağlama yükümlülüğü kapsamında, mobil elektronik haberleşme pazarında hizmet sunan işletmecilerin, sunmakta oldukları hizmetleri ya da şebeke bileşenlerini rakipleri olan ya da söz konusu hizmeti talep eden diğer işletmecilere düzenlenmiş koşullar altında sunmaları gerekmektedir.

Arabağlantı yükümlülüğü getirilmesinin temel gerekçeleri arasında, elektronik haberleşme sektöründe yüksek giriş engellerinin varlığı ve bu engellerin alternatif işletmecileri pazara girmekten vazgeçirme olasılığı yer almaktadır. Teknik olarak çağrı sonlandırma hizmetlerinin arz ve talep ikamesinin bulunmadığı ve buna bağlı olarak da mobil işletmecilerin kendi şebekelerinde sonlandıracakları çağrılar üzerinde tekel gücüne eşdeğer bir piyasa gücüne sahip oldukları dikkate alındığında, diğer işletmecilerin abonelerine sağlayacakları hizmetlerin sunumu bakımından çağrı sonlandırma hizmetleri zorunlu unsur kapsamında değerlendirilebilecektir. Söz konusu hizmetlerin zorunlu unsur niteliğini haiz olmasından ötürü bu hizmetlerin mobil elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren tüm mobil işletmeciler tarafından sunulması gereklilik arz etmektedir.

Arabağlantı sağlama yükümlülüğü kapsamında ülkemizdeki mobil şebeke işletmecileri açısından özellikle 4.5G yetkilendirmelerinin akabinde IP arabağlantı hususu gündeme gelmiştir. 4.5G şebekelerinin all-IP şebekeler oldukları dikkate alındığında IP arabağlantı günümüzde mobil şebeke işletmecileri tarafından izlenecek bir yöntem olarak kullanılabilmektedir. Bu itibarla, mobil şebeke işletmecilerinin, talep edildiğinde, makul şartlarda IP arabağlantı sağlayabilmeleri gerektiği değerlendirilmektedir.

Kendisine arabağlantı sağlama yükümlülüğü getirilmiş EPG'ye sahip işletmecilerin düzenlemeye konu olan hizmetlerin sunulmasında direnç gösterdikleri de görülebilmektedir. Bu direnç kendini test prosedürlerini uzatarak hizmetin verilmesini süründemede bırakma ve teknik imkânsızlıklar öne sürme gibi davranışlarla kendini göstermektedir ki; bu türden davranışların anlaşma yapmayı reddetme kapsamındaki rekabete aykırı davranışlar arasında değerlendirilmesi de mümkündür. Arabağlantı sağlama yükümlülüğünün sağlıklı bir şekilde işlerlik kazandırılmasını teminen ayrım gözetmeme ve şeffaflık yükümlülükleri gibi tamamlayıcı yükümlülüklere de ihtiyaç duyulabilmektedir. Açıklanan nedenlerle, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında arabağlantı sağlama yükümlülüğünün uygulama esaslarının şeffaf ve ayrım gözetmeyecek şekilde izlenebilmesini teminen referans arabağlantı teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğü getirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, mobil elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren mobil şebeke işletmecileri ve bildirim veya kullanım hakkı kapsamında yetkilendirilmiş diğer mobil işletmecilere arabağlantı sağlama yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

7.2 Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğü

Ayrım gözetmeme yükümlülüğüne ilişkin olarak EHK'nin 16'ncı maddesinin beşinci fıkrasında; *"Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere, diğer işletmecilerin makul erişim taleplerini, bu Kanun hükümleri çerçevesinde karşılamalarına yönelik olarak eşitlik, ayrım gözetmeme, şeffaflık, açıklık, maliyet ve makul kâra dayalı olma yükümlülükleri ile erişim hizmetlerini kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede sunma yükümlülüğü getirebilir."* hükmü yer almaktadır.

Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinde *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, elektronik haberleşme hizmetlerini sağlamak için kendi kullandıkları veya üçüncü şahısların elektronik haberleşme hizmetlerini sunmak için gereksinim duydukları hizmetleri, söz konusu hizmetleri talep edenlere; ayrım gözetmeksizin ve kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede temin etme yükümlülüğü getirebilir."* hükmü yer almaktadır.

Yukarıdaki hükümler çerçevesinde pazarda etkin rekabet ortamının sağlanması açısından ayrım gözetmeme yükümlülüğü büyük önem taşımaktadır. Ayrım gözetmeme yükümlülüğü, EPG'ye sahip işletmecinin benzer ürünler sunmakta olan diğer işletmecilere benzer durumlarda eşit şartlar uygulaması ve diğer işletmecilere kendine sunduğu hizmetlere eşdeğer kalite ve koşullarda hizmet sağlamasının temin edilmesine yöneliktir. Bu şekilde getirilen ayrım gözetmeme yükümlülüğü ile arabağlantı talebinde bulunan üçüncü kişilerin, yükümlü işletmecinin kendine ya da ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşullarda hizmet alabilmeleri sağlanmış olunmaktadır. Dolayısıyla ayrım gözetmeme yükümlülüğü getirilmiş tüm EPG'ye sahip işletmeciler, diğer tüm işletmecilere aynı koşullarda hizmet sunmak zorunda olacaktır.

Bu itibarla, mobil şebeke işletmecilerinin diğer işletmecilere sundukları hizmetlerin eşdeğer kalitede sunulmasını ve perakende pazarda hizmet sunumu için kritik öneme sahip bilgiler ile zorunlu unsur niteliğini haiz yardımcı hizmetlerin aynı koşullarda talep eden işletmecilerle paylaşılmasını da kapsayan ayrım gözetmeme yükümlülüğü çerçevesinde, mobil şebeke işletmecilerinin toptan pazarda sundukları hizmetlerde yapmayı planladıkları değişiklikleri ve/veya sunmayı planladıkları yeni hizmetleri ve söz konusu hizmetlere ilişkin tarife değişiklikleri ve kampanyalara ilişkin bilgileri kendi iştiraklerine daha önce vermek suretiyle perakende pazardaki rakiplerine karşı bir avantaj sağlamasının önüne geçilmesi de amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, toptan seviyede gerçekleşen mobil çağrı sonlandırma hizmeti kapsamında mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil, Turkcell ve Vodafone tarafından;

- İlgili pazarda yeni sunulacak ürünlere/hizmetlere ilişkin teknik bilgilerin, hizmet sunumuna ilişkin koşul ve şartların (ücretler dahil) ve hâlihazırda sunulan hizmetlere ilişkin yapılacak teknik değişikliklerin, aksi Kurum tarafından belirtilmediği sürece, yürürlüğe girmeden en az 2 ay öncesinde,

- İlgili pazarda mevcut durumda sunulan toptan ürün/hizmetlere ilişkin yapılacak tarife değişikliklerinin veya kampanyaların, aksi Kurum tarafından belirtilmediği sürece, yürürlüğe girmeden en az 1 ay öncesinde

kamuoyuna duyurulması gerekmektedir. Bu kapsamda öngörülen süreler Kurum tarafından spesifik (olay bazında yapılacak) değerlendirmeler neticesinde, tüketiciler ve pazardaki işletmecilerin etkilenme düzeyi, sonlandırma hizmeti alacak işletmecilerin gerekli değişiklikleri

yapabilmeleri için sürenin yeterli olup olmaması, yapılması muhtemel yatırımlara ve pazardaki rekabete olası etkileri vb. hususlar göz önüne alınarak uzatılabilecek ya da kısaltılabilecektir.

Öte yandan, mobil şebeke işletmecilerinin perakende pazarda rekabetçi bir unsur olan hizmet seviyesi parametreleri üzerinden de, kendisi ve iştirakine ayrımcılık yapmak suretiyle rekabetçi bir avantaj kazandırması mümkündür. Mobil şebeke işletmecilerinin belirlenen hizmet seviyesi taahhütleri *(Service Level Agreements, SLA)* kapsamında çağrı sonlandırma hizmeti alacak işletmecilere hizmet sunması, kendi perakende iştirakine ayrımcı uygulamalarla avantaj sağlamasının önüne geçmesini tek başına engelleyebilecek bir husus değildir. Bu noktada gerçekleşen temel performans göstergeleri *(Key Performance Indicators, KPI)* mobil şebeke işletmecilerinin ayrımcılık yapıp yapmadıklarının tespitinde kullanabilen önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu itibarla, ilgili pazarda getirilecek yükümlülüklerin kapsamının yükümlülüğün uygulanacağı işletmeciye göre farklılaşabileceğinin hüküm altına alındığı EHK'nin 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci maddesi ile Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi muvacehesinde; toptan seviyede sonlandırılması kapsamında mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil, Turkcell ve Vodafone'un ayrım gözetmeme yükümlülüğü çerçevesinde rekabete aykırı ayrımcı uygulamalarının Kurum tarafından tespitinin kolaylaştırılmasını teminen; çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin olarak hizmet seviyesi taahhütlerinin işletmeci bazında gerçekleşme değerlerini içeren temel performans göstergelerinin, Kurum tarafından aksi belirtilmediği sürece, üçer (3) aylık dönemler için müteakip ayın sonuna kadar Kuruma gönderilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, mobil elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren mobil şebeke işletmecileri ve bildirim veya kullanım hakkı kapsamında yetkilendirilmiş diğer mobil işletmecilere ayrıntılarına yukarıda yer verilen ayırım gözetmeme yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

7.3 Şeffaflık Yükümlülüğü

Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinin birinci fıkrasında *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, teknik özellikler, şebeke özellikleri, tedarik ve*

kullanıma ilişkin hüküm ve koşullar ile ücretler gibi belirli bilgileri aleni hâle getirme yükümlülüğü getirebilir." hükmü yer almaktadır. Bu hükümde ifadesini bulan şeffaflık yükümlülüğü, en temel anlatımla erişim ve arabağlantı hususlarında işletmecilerin muhasebe bilgisine, teknik ayrıntılara, şebeke özelliklerine ve kullanım ile hizmet sunumuna ilişkin koşullar ve fiyatlara ilişkin verilerin ilgili taraflara şeffaf bir şekilde açıklanmasıdır. Dolayısıyla, şeffaflık yükümlülüğünün getirilmesi ile birlikte pazara yeni girecek işletmecilerin doğru öngörüler içinde bulunmalarının yanında işletmeciler arasında ortaya çıkabilecek olası anlaşmazlıkların önüne geçilmesi de temin edilmiş olacaktır. Bu itibarla, sonlandırma hizmeti alacak işletmecilerin ilgili pazarda hangi koşullarda hizmet alacaklarını bilmelerinin yanı sıra pazardaki rekabet açısından önemli bir husus olan hizmet seviyesi parametrelerini bilmeleri de önemli olup, bu hususta Kurumun referans arabağlantı teklifleri kapsamında gerekli usul ve esasları belirleme yetkisi saklıdır.

Bu itibarla, erişim ve arabağlantıya ilişkin verilerin şeffaf hale gelmesinin sağlanması dolayısıyla şeffaflık yükümlülüğü ve arabağlantı sağlama arasında doğal bir ilişki olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğal ilişkiye benzer nitelikte bir başka ilişki de şeffaflık yükümlülüğü ile hesap ayrımı,[20] referans erişim teklifi hazırlama ve yayımlama[21] ile ayrım gözetmeme yükümlülükleri arasında bulunmaktadır. Şeffaflık yükümlülüğü, rekabete aykırı ayrımcı uygulamaların teşhis edilmesi noktasında ayrım gözetmeme yükümlülüğünün de doğal olarak tamamlayıcısıdır.

Bu çerçevede, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında, ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, mobil elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren mobil şebeke işletmecileri ve bildirim veya kullanım hakkı kapsamında yetkilendirilmiş diğer mobil işletmecilere şeffaflık yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

7.4 Referans Arabağlantı Teklifleri Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü

Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinde *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere arabağlantıyı da içerecek şekilde referans erişim teklifleri hazırlama yükümlülüğü getirebilir."* hükmüne yer verilmektedir. Ülkemiz mevzuatında

[20] Söz konusu yükümlülüğe 7.6 no'lu alt başlık kapsamında yer verilmektedir.
[21] Söz konusu yükümlülüğe 7.4 no'lu alt başlık kapsamında yer verilmektedir.

referans tekliflerin hazırlanması yükümlülüğü açıkça yer almakla birlikte söz konusu yükümlülüğün 2002/19/EC sayılı Erişim Direktifi'nde EPG'ye sahip işletmecilere getirilecek yükümlülükler arasında müstakil olarak zikredilmediği, ancak şeffaflık yükümlülüğü kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Bu yükümlülük tek başına işlevselliği haiz olmamakla birlikte arabağlantı sağlama yükümlülüğü getirilmiş olan mobil şebeke işletmecilerinin sağlayacakları söz konusu hizmetleri hangi şartlarda diğer işletmecilere sunacaklarına ilişkin şeffaflığı temin etmesi açısından son derece önemlidir. Dolayısıyla EHK'nin 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci maddesi ile Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi muvacehesinde; referans arabağlantı teklifleri hazırlama ve yayımlama yükümlülüğünün esasen mobil şebeke işletmecilerine getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Nitekim, sektörde rekabetin sağlanması açısından en önemli hizmetlerden birinin arabağlantı olduğu düşünüldüğünde, tam rekabet ortamının sağlanmasını teminen, sektöre yeni girecek işletmeciler ya da ilgili hizmeti talep edenler bakımından arabağlantı koşullarının açık ve net bir şekilde belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Kurum tarafından onaylanacak olan referans arabağlantı teklifleri sunulan hizmetin kapsamını belirleyici bir role ve kritik bir öneme sahiptir. Zira referans arabağlantı teklifinin yayımlanması ile pazara yeni giren işletmecilerin arabağlantı yükümlüsü işletmeciler ile yapacakları arabağlantı anlaşmaları kapsamındaki belirsizlikler asgariye indirilmiş ve ileriye yönelik plan yapabilmeleri sağlanmış olmaktadır. Bu kapsamda ayrım gözetmeme yükümlülüğünün uygulanmasında önem taşıyan hizmet seviyesi taahhüdü ve hizmet seviyesi garantisine (cezai şart ve yaptırımlara) ilişkin hususların referans arabağlantı tekliflerinde yer verilmesinin sonlandırma hizmeti alacak işletmecilere pazarda yeterli rekabet ortamının sağlanması için önemli ve gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca, ulusal pazarın ihtiyaçlarına göre, şebeke bileşenlerinin ayrıştırılarak tanımlanması ve ücretler de dâhil olmak üzere ilgili hüküm ve koşulların belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla referans tekliflerin, arabağlantı talebinde bulunan işletmecilerin, talep ettikleri hizmetlerin sağlanması noktasında, kullanılması gerekli olmayan altyapı bileşenleri için ödeme yapmak zorunda bırakılmamalarını sağlayacak ölçüde ayrıntılandırılmış olması önem arz etmektedir. Kurum, arabağlantı yükümlülüğü kapsamında referans tekliflerde yer alan hükümlerde piyasa koşullarındaki gelişmelere bağlı olarak değişiklik yapabilmektedir.

Bununla birlikte, ilgili pazarda getirilecek yükümlülüklerin kapsamı, EHK'nin 7'nci, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci ve Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi uyarınca yükümlülüğün uygulanacağı işletmeciye göre farklılaşabilecektir. Niteliği itibariyle değerlendirildiğinde, yukarıda detaylarına yer verilen referans arabağlantı teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğünün, amacına uygun ve orantılı olmasını teminen, mevcut durum itibariyle sadece mobil şebeke işletmecilerine getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Bu çerçevede, EHK'nin 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci maddesi ile Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi muvacehesinde, mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil, Turkcell ve Vodafone'a hizmet seviyesi taahhütleri ile cezai şart ve yaptırımları da içerecek şekilde referans arabağlantı teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

7.5 Tarife Kontrolüne Tabi Olma Yükümlülüğü

Elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmeciler açısından arabağlantı ücretlerinin düzeyi önem arz etmektedir. Perakende mobil hizmetlerin sunumunda toptan girdi niteliğinde olması nedeni ile bu ücretlerin yüksek veya düşük belirlenmesi son kullanıcı tarifelerini etkilemektedir. Düzenlemenin yapılmadığı durumlarda EPG'ye sahip işletmecilerin arabağlantı ücretlerini genellikle yüksek belirleme yönünde eğilimlerinin olduğu; bu hususun da özellikle şebeke içi ve şebeke dışı tarifeler arasındaki dengesizliğe sebep olabileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle genel anlamda arabağlantı ücretlerinin düzenlenmesi, gerek pazara yeni giren işletmecilerin rekabet edebilecek seviyeye gelmeleri, tüketicilere farklı ve kaliteli hizmet sunabilmeleri gerekse de arabağlantı ücretlerinde yaşanacak düşüşün perakende tarifelere de yansıyacağı varsayımıyla tüketicinin daha ucuza hizmet alabilmesinin sağlanması ve böylece tüketici refahının artırılması açısından önem arz etmektedir.

Kaynakların dağıtım etkinliğinin sağlanması (allocative efficiency) açısından mobil çağrı sonlandırma ücretlerinin doğru belirlenmesi önemlidir. Bu şekilde, maliyetleri yansıtan çağrı sonlandırma ücretleri neticesinde piyasada iktisadi anlamda oluşan etkin bir fiyatlama yapısı ile aşırı fiyatlandırmanın yanı sıra çapraz sübvansiyon, fiyat sıkıştırması gibi uygulamaların gerçekleşme olasılığının da azalması amaçlanmaktadır. Bu türden rekabete aykırı uygulamaların önüne geçmek için mobil çağrı sonlandırma ücretlerinin maliyetleri yansıtır

şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim, bu hususlar temelinde EHK'nin 20'nci maddesinin ilk fıkrasında *"Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere, erişim tarifelerini maliyet esaslı olarak belirleme yükümlülüğü getirebilir";* Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 12'nci maddesinin ikinci fıkrasında da *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, erişim tarifelerini maliyet esaslı olarak belirleme yükümlülüğü getirebilir"* denilmektedir.

Tarife kontrolüne tabi olma yükümlülüğünün EPG'ye sahip işletmeci üzerindeki etkisi rekabet aksaklığına neden olan problemin büyüklüğü ile orantılı olmalıdır. Örneğin rekabet düzeyi EPG'ye sahip işletmecinin aşırı fiyatlama yapmasını önleyecek düzeyde değilse ya da alternatif işletmecilerin erişim hizmetini diğer kaynaklardan karşılayabilme imkânı çok sınırlıysa veya yoksa, tarife kontrolüne tabi olma yükümlülüğü çerçevesinde işletmeciye tarifelerini maliyet esaslı belirleme yükümlülüğü getirilebilecektir. Ya da örneğin perakende pazardaki potansiyel rekabetin ya da alternatif kullanımların sebep olduğu toptan seviyedeki rekabetçi baskının hissedilebilir olduğu bu yükümlülüğün esnetilmesi uygun olabilecektir.

Yıllar itibariyle Kurumumuz tarafından belirlenen mobil çağrı sonlandırma ücretlerinin yer aldığı Şekil 14 ve Şekil 15'ten görüldüğü üzere, yıllar itibariyle gerek ses gerekse de SMS sonlandırma ücretleri Kurumumuz tarafından gerçekleştirilen maliyet modelleri ile elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak kademeli olarak düşmüştür. Bu çerçevede 01.07.2013 tarihinden günümüze kadar TT Mobil, Turkcell ve Vodafone için;

- ses hizmetinin sonlandırma ücretleri sırasıyla 2,96 kr/dk, 2,50 kr/dk ve 2,58 kr/dk;
- SMS sonlandırma ücretleri ise sırasıyla 0,47 kr/adet, 0,43 kr/adet ve 0,43 kr/adet

seviyesinde uygulanmaktadır.

Şekil 14: Yıllar İtibariyle Uygulanan Mobil Sonlandırma Ücretleri (Ses)

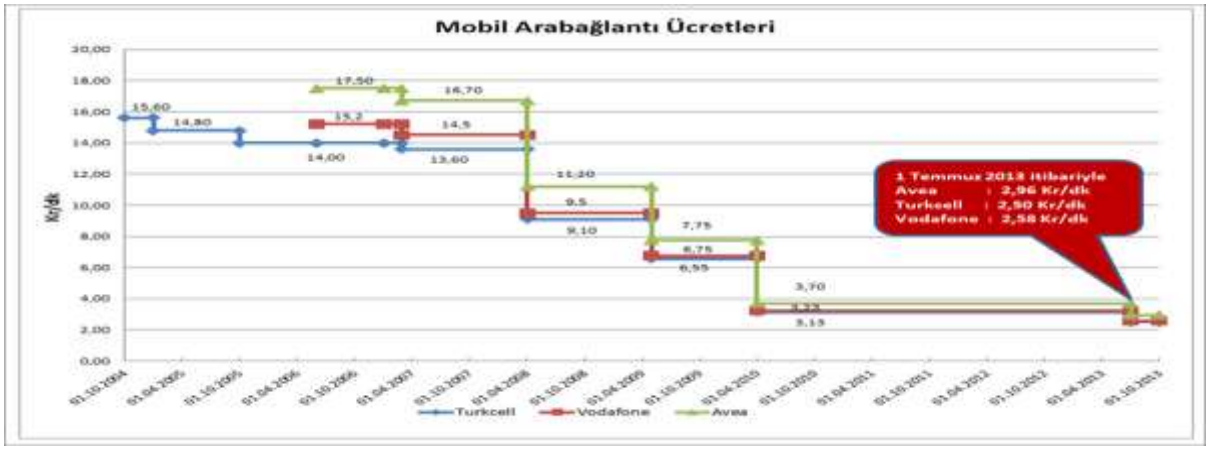

Kaynak: BTK

Şekil 15: Yıllar İtibariyle Uygulanan SMS Sonlandırma Ücretleri

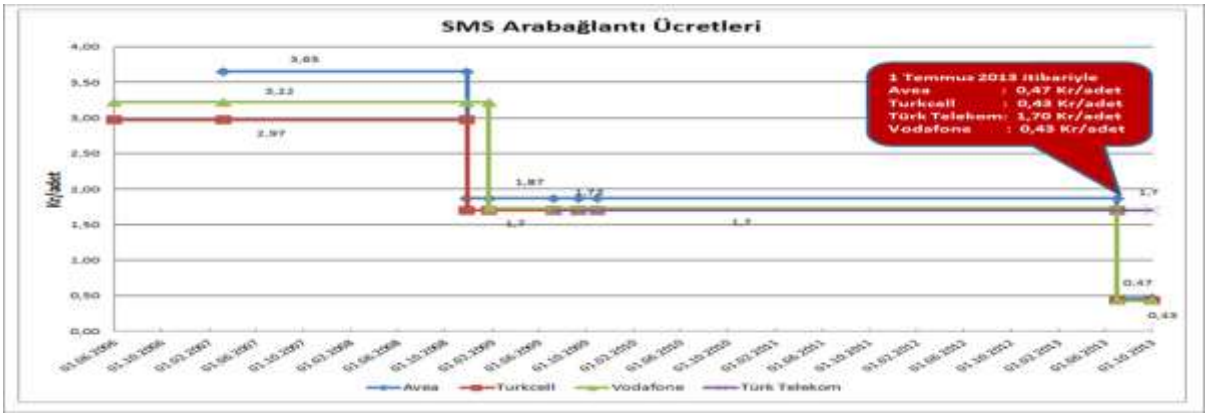

Kaynak: BTK

Mobil çağrı sonlandırma hizmetlerinin ikame imkânlarının teknik nedenlerle mevcut olmaması, bu hizmetlere yönelik tarife kontrolünün de maliyet esaslı yaklaşımla gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte, internet tabanlı (OTT) hizmetlerine yönelik olarak önceki bölümde yapılan değerlendirmeleri burada özetlemek gerekirse, yıllar itibariyle son kullanıcılar tarafından SMS/MMS hizmeti gittikçe daha az sayıda talep edilmekte; başka bir ifadeyle hem işletmeciler tarafından hem de abone başına gönderilen SMS/MMS sayısı azalmaktadır. Söz konusu eğilimde gelişen alternatif teknolojiler ve internet tabanlı hizmetlerin tercih edilmesiyle birlikte abonelerin kullanım alışkanlıklarının değişmesinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Ses/görüntülü arama hizmetlerine ilişkin olarak ise, perakende seviyede kullanılan bahse konu internet tabanlı hizmetlerin henüz ses çağrılarının sonlandırılması üzerinde önemli ya da sınırlandırıcı rekabetçi etkilerinin olmadığı; dolayısıyla, ilgili pazarın kısa/orta vadede

kendiliğinden rekabetçi bir yapıya kavuşmasının öngörülmediği değerlendirmelerinde bulunulmuştur.

Dolayısıyla, ülkemiz mobil haberleşme pazarında yaşanan ve ilerleyen dönemde yaşanması beklenen gelişmelerin SMS/MMS hizmeti özelinde önemli rekabetçi etkilerinin söz konusu olabileceği; bu durumun da işbu pazarın konusu olan SMS/MMS sonlandırma ücretleri üzerinde kayda değer bir rekabetçi baskı yaratabileceği değerlendirilmektedir. Bir diğer taraftan da, söz konusu durumun ses/görüntülü arama hizmetleri için geçerli olabilmesi için internet tabanlı hizmetlerin bu amaçla kullanımının oldukça yaygınlaşması gerektiği değerlendirilmekte olup, perakende seviyedeki OTT hizmetleri gibi yenilikçi hizmetlere olan talebin, mobil işletmecilerce belirlenecek ses/görüntülü arama sonlandırma ücretleri üzerinde doğrudan ve yeterli bir rekabetçi baskısından söz edilmesi mümkün görülmemektedir.

Bu nedenle, gerek son yıllarda SMS sayısında görülmeye devam eden düşüş, gerekse de perakende pazarda OTT uygulamalarının abonelerin kullanım tercihleri üzerindeki önemli rekabetçi baskının daha çok SMS/MMS hizmetleri üzerinde görülmesinin bir sonucu olarak işbu pazar analizi ile getirilecek tarife kontrolüne tabi olma yükümlülüğünün kapsamının farklılaştırılabileceği; başka bir ifadeyle maliyet esaslı tarife kontrol yükümlülüğünün, bu tarz bir rekabetçi etkiye pek de maruz kalmadığı değerlendirilen ses/görüntülü arama sonlandırma hizmetlerine yönelik getirilmesinin, ilgili hizmetler için toptan seviyedeki piyasa aksaklığını gidermede daha uygun ve orantılı bir yükümlülük olabileceği düşünülmektedir.

Özetlemek gerekirse, kullanımı gittikçe azalan ve ses/görüntülü arama hizmetine göre daha farklı rekabetçi baskılara maruz kaldığı değerlendirilen SMS/MMS sonlandırma hizmetinin Kurumumuz tarafından getirilen düzenleyici yükümlülüklere olan ihtiyacının bir miktar azalabileceği öngörülmektedir. Bu çerçevede işbu pazar analizi ile benimsenecek tarife kontrol yükümlülüğünün SMS/MMS sonlandırma hizmeti için maliyet esaslı olmasının, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinin birinci fıkrası kapsamında getirilecek yükümlülüklerin amaca uygun, orantılı ve sorunun kaynağına yönelik olması yönünde benimsenen esas da göz önünde bulundurulduğunda, aşırı düzenleyici müdahaleye sebep olabileceği değerlendirilmektedir. Bu itibarla, anılan yükümlülüğe tabi işletmeciler tarafından uygulamada esnekliğin sağlanmasını teminen, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 12'nci maddesi gereğince, SMS/MMS sonlandırma hizmeti için maliyet esaslı tarife kontrol yükümlülüğünün kaldırılabileceği değerlendirilmektedir.

Çağrı sonlandırma hizmetinin mobil şebeke işletmecilerince diğer işletmecilere sunulabilmesini teminen yapılan sözleşmelerin süreleri göz önüne alındığında, SMS/MMS hizmeti sunan ya da ilgili hizmeti ilgilendiren tüm işletmeciler için öngörülebilir bir düzenleyici ortamın sağlanmasını ve anılan işletmecilerin ticari operasyonlarını bu gelişmeye uyum sağlayacak şekilde hazırlamalarını teminen, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 13'üncü maddesi gereğince bir geçiş süreci öngörülerek, SMS/MMS sonlandırma hizmeti için uygulanan maliyet esaslı tarife kontrol yükümlülüğünün 01 Ocak 2021 tarihi itibariyle kaldırılabileceği değerlendirilmektedir.

Bu tarihten sonra tarafların SMS/MMS sonlandırma hizmetine ilişkin olarak uygulayacakları sonlandırma ücretini aralarında müzakere ederek serbestçe belirlemeleri beklenmektedir. Ancak, ilgili işletmecilerin mevzuatta belirlenen süreler içerisinde anlaşma sağlayamaması halinde Kurumumuzdan EHK'nin ve Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliğinin 18'inci maddeleri uyarınca uzlaştırma prosedürünün işletilmesini talep etme hakları saklıdır.

Bununla birlikte SMS/MMS sonlandırma hizmetinin ilgili pazar tanımı kapsamında olduğu, ancak aşırı düzenleyici müdahaleden kaçınılması için sadece maliyet esaslı tarife kontrolü yükümlülüğünün kaldırıldığı gözden kaçırılmamalıdır. Başka bir deyişle ilgili pazarda EPG'ye sahip olduğu tespit edilen işletmecilere getirilen maliyet esaslı tarife kontrolü yükümlülüğünün kalkmasından sonra da söz konusu hizmetler için ayrım gözetmeme yükümlülüğü gibi diğer ilgili yükümlülüklerin uygulanmasına devam edilecektir.

Bunun yanı sıra, ilgili pazarda getirilecek yükümlülüklerin kapsamı, EHK'nin 7'nci, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci ve Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi uyarınca yükümlülüğün uygulanacağı işletmeciye göre farklılaşabilecektir. Niteliği itibariyle değerlendirildiğinde, yukarıda detaylarına yer verilen tarife kontrol yükümlülüğünün, amaca uygun ve orantılı olmasını teminen, mevcut durum itibariyle sadece mobil şebeke işletmecilerine getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Bu itibarla, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında EHK'nin 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci maddesi ile Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 10, 11, 12 ve 13'üncü maddeleri çerçevesinde ilgili pazarda EPG'ye sahip olduğu tespit edilen mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil, Turkcell ve Vodafone'a, sadece ses/görüntülü arama

hizmetinin sonlandırılmasına ilişkin olarak maliyet esaslı tarife kontrol yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

7.6 Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü

EHK'nin 21'inci maddesi ile Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 13'ncü maddesinde Kurumumuz tarafından ilgili pazarlarda EPG'ye sahip işletmecilere hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerinin getirilebileceği ifade edilmektedir. Mobil şebeke işletmecilerinin kendi şebekelerinde tekel konumunda oldukları göz önüne alındığında, diğer işletmecilere sundukları çağrı sonlandırma ücretlerini olabildiğince yüksek tutma eğiliminde olabilecekleri açıktır. Dolayısıyla, zorunlu unsur niteliğini haiz olan hizmetlerde düzenleyici müdahalelerin de olmaması durumunda kaynakların etkin bir şekilde tahsisinde ciddi güçlükler ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle, daha iyi bir kaynak tahsisine neden olacak ve rekabetin tesisine zemin hazırlayacak fiyat yapısının oluşması için, gerekli düzenleyici müdahalenin yapılması gerekmektedir.

Bu itibarla, mobil çağrı sonlandırma ücretlerinin maliyetleri yansıtması önemlidir. Nitekim, işletmeciler için hem bir maliyet, hem de gelir unsuru olan arabağlantı hizmeti ile ilgisi olmayan maliyetlerin kapsama alınmamasının sağlanması ve diğer işletmecilerin almadıkları hizmetin maliyetine katlanmak zorunda bırakılmalarının önüne geçilmesi gerekmektedir. Tek başına arabağlantı hizmetinin maliyeti, oluşturulacak maliyet modeli ile ortaya konulabilir. Hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü ile amaçlanan sadece arabağlantı hizmetinin maliyetinin tespiti olmayıp, söz konusu hizmet dolayısıyla ayrımcılığa yol açılıp açılmadığının denetlenmesi için de hesap ayrımı yapılması gereklilik arz etmektedir.

Hesap ayrımı yükümlülüğü, şeffaflık ve ayrım gözetmeme yükümlülüğünün işlevselliğine destek verirken, tarife kontrolü ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerinin uygulanmasına yönelik olarak da getirilebilmektedir. Bu kapsamda, ayrım gözetmeme ilkesi ile hesap ayrımı yükümlülüğünün birlikte uygulanmasının çapraz sübvansiyona yönelimleri azaltabileceği de düşünülmektedir. Bu nedenlerle, hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğünün, gerek niteliği gerekse de getirilme amacı göz önünde bulundurulduğunda, EHK'nin 7'nci, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci ve Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi uyarınca esasen mobil şebeke işletmecilerine getirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bu itibarla, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, EHK'nin 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi ile Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci maddesi çerçevesinde, EPG'ye sahip olduğu tespit edilen mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil, Turkcell ve Vodafone'a hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerinin getirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

7.7 Ortak Yerleşim Yükümlülüğü

Elektronik haberleşme şebekelerinin yaygın altyapı kurulumunu gerekli kıldığı ve bu yönde yapılacak yatırımların ekonomik açıdan maliyetli, güç ve zaman alıcı olduğu göz önüne alındığında; mevcut altyapıların ya da tesislerin işletmecilerce paylaşılmasının sağlanması ile elektronik haberleşme hizmetlerinin sunumunda kaynak israfının önlenmesinin ve altyapı kullanımında etkinliğin ve verimliliğin sağlanmasının yanı sıra yatırım ve hizmet maliyetlerinin asgari düzeye indirilmesi teşvik edilerek sürdürülebilir rekabet ortamının oluşturulması, çevrenin korunması ve kamu sağlığı ile güvenliğinin sağlanması söz konusu olabilecektir.

Bu çerçevede 02.12.2010 tarihli ve 27773 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ'in 4'üncü maddesinde en yaygın ve temel ortak yerleşim türü olan 'fiziksel ortak yerleşim'[22]; *"erişim için gerekli olan sistem/cihazların ortak yerleşim yükümlüsünün tesislerine yerleştirilmesi"* şeklinde tanımlanmaktadır.

Getirilebilecek yükümlülüklere ilişkin olarak ise, EHK'nin 17'nci maddesinin ikinci fıkrasında; *"Kurum, işletmecilere kendi tesislerinde, diğer işletmecilerin ekipmanları için maliyet esaslı bir bedel karşılığında, başta fiziksel ortak yerleşim olmak üzere her türlü ortak yerleşim sağlama yükümlülüğü getirebilir. ..."* hükmü yer almaktadır.

Bu çerçevede, mobil şebeke işletmecilerinin kablolu/kablosuz iletim tesisleri ile kendi malzeme ve ekipmanlarını diğer işletmecilerin ortak kullanmalarına imkân sağlamak üzere santrallerde bina paylaşımı ve fiziksel ortak yerleşim yapmaları, kaynakların etkin kullanılması ile erişim ve/veya arabağlantının sağlanması açısından gerekli görülmektedir. Bu nedenler ışığında, ortak

[22] Söz konusu madde kapsamında fiziksel ortak yerleşimin dışında diğer ortak yerleşim türleri olan sanal ortak yerleşim, birlikte ortak yerleşim ve uzaktan ortak yerleşime ilişkin tanımlara da yer verilmektedir.

yerleşim yükümlülüğünün EHK'nin 7'nci, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci ve Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi uyarınca mobil şebeke işletmecilerine getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Bu itibarla, mobil çağrı sonlandırma pazarı kapsamında yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, EHK'nin 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası, Pazar Analizi Yönetmeliği'nin 11'inci maddesi ile Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 7'nci maddesi çerçevesinde, EPG'ye sahip olduğu tespit edilen mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil, Turkcell ve Vodafone'a ortak yerleşim yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Soru 10

Mobil çağrı sonlandırma pazarında etkin rekabetin sağlanması amacıyla belirtilen yükümlülüklere ilişkin analiz ve tespitlere katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

8 SONUÇ

Mobil çağrı sonlandırma pazarına ilişkin olarak yapılan analiz ve değerlendirmeler neticesinde, 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, Pazar Analizi Yönetmeliği ve ilgili diğer elektronik haberleşme mevzuatı çerçevesinde;

- Mobil şebeke işletmecileri olan TT Mobil İletişim Hizmetleri AŞ, Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ ve Vodafone Telekomünikasyon AŞ ile bildirim veya kullanım hakkı kapsamında yetkilendirilerek uydu haberleşme hizmeti sunan GMPCS işletmecilerinin ve kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sonlandırma hizmetini sunabilen SMŞH işletmecilerinin mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olduğu

değerlendirilmiş olup;

- TT Mobil İletişim Hizmetleri AŞ, Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ ve Vodafone Telekomünikasyon AŞ'nin;
    - Arabağlantı sağlama (IP Arabağlantı dahil) yükümlülüğüne;
    - Ayrım gözetmeme yükümlülüğüne;
        - Mobil çağrı sonlandırma pazarında yeni sunulacak ürünlere/hizmetlere ilişkin teknik bilgilerin, hizmet sunumuna ilişkin koşul ve şartların ve hâlihazırda sunulan hizmetlere ilişkin yapılacak teknik değişikliklerin aksi Kurum tarafından belirtilmediği sürece; yürürlüğe girmeden en az 2 ay öncesinde,
        - Mobil çağrı sonlandırma pazarında mevcut durumda sunulan toptan ürün/hizmetlere ilişkin yapılacak tarife değişikliklerinin veya kampanyaların aksi Kurum tarafından belirtilmediği sürece; yürürlüğe girmeden en az 1 ay öncesinde

      kamuoyuna duyurulmasına,
        - Hizmet seviyesi taahhütlerine ilişkin işletmeci bazında gerçekleşme değerlerini içeren temel performans göstergelerinin, üçer (3) aylık dönemler için müteakip ayın sonuna kadar Kuruma gönderilmesine,
    - Şeffaflık yükümlülüğüne,
    - Referans arabağlantı teklifleri hazırlama ve yayımlama yükümlülüğüne;
        - Kurumumuz tarafından onaylanacak hizmet seviyesi taahhütleri ile bu taahhütlerin yerine getirilmemesi durumunda uygulanacak cezai şart ve yaptırımlara referans arabağlantı teklifinde yer verilmesine
    - Tarife kontrolüne tabi olma (maliyet esaslı tarife belirleme) yükümlülüğüne;

- SMS/MMS sonlandırma hizmeti için 01 Ocak 2021 tarihine kadar

➢ Hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğüne,

➢ Ortak yerleşim yükümlülüğüne

tabi olmaları;

- Mobil şebeke işletmecileri dışında mobil elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren ve yukarıda yer verilen bildirim veya kullanım hakkı kapsamında yetkilendirilen diğer mobil işletmecilerin ise;

➢ Arabağlantı sağlama yükümlülüğüne,

➢ Ayrım gözetmeme yükümlülüğüne ve

➢ Şeffaflık yükümlülüğüne

tabi olmaları

gerekmektedir.

EK: SORU FORMU

Gönderilecek cevaplarda tarafların gizli kalmasını istedikleri ticari sır niteliğindeki kısımların belirtilmesinde fayda görülmektedir. Yapılan değerlendirmelerle ilgili olarak her türlü yorum ve öneriye açık olunmakla birlikte, pazar analizi çalışmalarında geri dönüşlerden azami şekilde istifade edilebilmesi için her bir yorumun veya önerinin dokümanda yer alan ilgili soru numarası referans gösterilerek yazılması gerekmektedir. Ayrıca, görüş ve önerilerin gerekçeli bir şekilde sunulması büyük önem arz etmekte olup, gerekçesiz olarak sunulan görüş veya önerilerin dikkate alınmaması söz konusu olabilecektir.

Soru 1

Mobil çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin yapılmış olan tanıma ve hizmetin temel özelliklerine ilişkin değerlendirmelere katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleriyle birlikte detaylı bir şekilde ifade ediniz.

Soru 2

Toptan seviyede talep yönlü ikamenin olmadığı görüşüne katılıyor musunuz? Değerlendirmenizi gerekçeli biçimde açıklayınız.

Soru 3

Perakende seviyede alternatif olabilecek yöntemler arasında özellikle internet tabanlı (OTT) uygulamalarının genel olarak ses/görüntülü aramalardan ziyade, SMS/MMS hizmeti üzerinde, söz konusu uygulamaları kullanan abone sayısına duyarlı bir şekilde rekabetçi baskı unsuru oluşturduğu görüşüne katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleri ile ifade ediniz.

Soru 4

Kısa ve orta vadede oluşabilecek şartlar çerçevesinde mobil çağrı sonlandırma pazarında toptan seviyede arz yönlü ikame imkânının bulunmadığı yönündeki değerlendirmeye katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeli biçimde açıklayınız.

Soru 5

Mobil çağrı sonlandırma hizmeti için ilgili coğrafi pazarın ülke genelinin tamamı olduğu görüşüne katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeleriyle yazınız.

Soru 6

Mobil çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin yapılan üçlü kriter testine yönelik değerlendirmelere katılıyor katılıyor musunuz? Görüşlerinizi detaylı bir şekilde açıklayınız.

Soru 7

EPG'nin değerlendirilmesine ilişkin kriterlerin seçimi ve bu kriterlere verilen önem hususunda aynı düşüncede misiniz? Görüşlerinizi detaylı bir şekilde açıklayınız.

Soru 8

Mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip işletmecilerin bulunup bulunmadığının tespiti için ele alınan pazar payı, potansiyel rekabetin yokluğu, kolayca tekrarlanamayan altyapıların kontrolü ve dengeleyici alıcı gücü gibi kriterler göz önünde bulundurulduğunda, ilgili pazardaki rekabet seviyesinin düşük olduğu fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

Soru 9

Mobil şebeke işletmecileri ile uydu haberleşme hizmeti sunan GMPCS işletmecilerinin ve kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sonlandırma hizmeti sunabilen SMŞH işletmecilerinin herbirinin tek başına mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

Soru 10

Mobil çağrı sonlandırma pazarında etkin rekabetin sağlanması amacıyla belirtilen yükümlülüklere ilişkin analiz ve tespitlere katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

İletişim Bilgileri

Adres : Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Eskişehir Yolu 10.Km No: 276 Posta Kodu: 06530 Çankaya/Ankara

Tel : 0 312 294 72 30

Faks : 0 312 294 71 45

E- posta : srdbilgi@btk.gov.tr